

DOSSIER SOBRE L'IMPACTE DE LA CRISI ECONÒMICA EN L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA*

Ricard Gracia Retortillo**

Resum

Aquest dossier recull una selecció de recursos de diferent abast útils per a l'estudi de l'impacte de la darrera crisi econòmica en les administracions públiques. A partir d'una perspectiva eminentment juridicoadministrativa, la selecció s'ha realitzat sense pretensió d'exhaustivitat, amb la voluntat d'incloure el màxim nombre d'enfocaments possible, atenent fonamentalment a fonts estatals i catalanes del 2008 en endavant, amb la condició que posin de manifest un vincle més o menys directe entre la crisi econòmica i el sector públic. Tot això, partint del fet que aquest vincle pot situar l'Administració tant com a actor protagonista encarregat de dissenyar i implantar mesures contra la crisi com, a la inversa, en el paper de subjecte passiu sobre el qual s'apliquen dites mesures, en el marc de processos de reforma administrativa. D'acord amb aquest plantejament, el dossier s'estructura en set apartats, més la introducció inicial, segons el tipus de font utilitzat: normativa, bibliografia, jurisprudència, recursos a la xarxa i altres. Cada apartat disposa de la seva pròpia ordenació interna, explicada en un paràgraf inicial. Amb caràcter general, s'ha perseguit una exposició que mantingui un relat temporal i evolutiu de la crisi, amb el predomini, d'una banda, de la perspectiva estatal (i catalana), prenent com a referència el context europeu i internacional, i, d'altra banda, d'un enfocament general, sense considerar les fonts de caràcter sectorial.

Paraules clau: Administració pública; crisi econòmica; estabilitat pressupostària; sostenibilitat financera; racionalització administrativa

DOSSIER ON THE IMPACT OF THE ECONOMIC CRISIS ON PUBLIC ADMINISTRATION

Abstract

This dossier includes a selection of different resources that are useful for studying the effects of the latest economic crisis on public administration. From an eminently legal/administrative perspective the selection is not exhaustive, but has the intention of including as many prospects as possible. It is chiefly based on Spanish and Catalan sources from 2008 onwards, which reveal a direct relationship between the economic crisis and the public sector. In this relationship, the public administration can be seen as a leading actor; designing and implementing measures against the crisis and conversely, as a passive subject onto which these measures are applied within the framework of administrative reform processes. Under this approach, the dossier is divided into seven sections plus the initial introduction, which addresses the type of sources used: normative, bibliographical, jurisprudential, electronic and several others. Each section has its own internal structure that is explained in an initial paragraph. In general, the dossier maintains a temporary and evolutionary account of the crisis, adopting a principally Spanish (and Catalan) perspective, using European and international context as a reference. At the same time the dossier has a universal approach, excluding sectoral sources.

Key words: public administration; economic crisis; budgetary stability; financial sustainability; administrative rationalization

* Document tancat el mes d'abril de 2018. Agraïixo molt sincerament els comentaris realitzats a la primera versió del text pel professor Dr. F. Rodríguez Pontón. Per suposat, les omissions i errors són exclusiva responsabilitat de l'autor del dossier.

** Ricard Gracia Retortillo, professor lector de dret administratiu a la Universitat de Barcelona, Facultat de Dret, avinguda Diagonal, 684, 08034 Barcelona. rgracia@ub.edu, [@ricgraret](https://twitter.com/ricgraret).

Citació recomanada: GRACIA RETORTILLO, Ricard. «Dossier sobre l'impacte de la crisi econòmica en l'Administració pública». *Revista Catalana de Dret Públic*, núm. 56 (juny 2018), p. 198-252, DOI: [10.2436/rcdp.i56.2018.3169](https://doi.org/10.2436/rcdp.i56.2018.3169).

Sumari

- 1 Introducció
- 2 El dret públic de la crisi econòmica
 - 2.1 Normativa de la Unió Europea
 - 2.1.1 Garantia del sistema financer
 - 2.1.2 Garantia de l'estabilitat de les finances públiques
 - 2.2 Normativa estatal
 - 2.2.1 IX legislatura (abril 2008 - desembre 2011)
 - 2.2.2 X legislatura (gener 2012 - gener 2016)
 - 2.2.3 XII legislatura (juliol 2016 -)
 - 2.3 Normativa catalana
 - 2.3.1 VIII legislatura (- octubre 2010)
 - 2.3.2 IX legislatura (desembre 2010 - octubre 2012)
 - 2.3.3 X legislatura (desembre 2012 - agost 2015)
 - 2.3.4 XI legislatura (octubre 2015 - octubre 2017)
 - 2.3.5 XII legislatura (gener 2018 -)
- 3 Referències bibliogràfiques
 - 3.1 Aproximació interdisciplinària
 - 3.2 Obres jurídiques de caràcter general
 - 3.3 Dret comparat
 - 3.4 Crisi econòmica i bases constitucionals de l'Administració pública
 - 3.4.1 Crisi econòmica i constitucionalització de l'estabilitat pressupostària
 - 3.4.2 Crisi econòmica i estat social i democràtic de dret
 - 3.4.3 Crisi econòmica i estat autònom
 - 3.5 Crisi econòmica i fonts del dret administratiu
 - 3.5.1 Crisi econòmica i dret de la Unió Europea
 - 3.5.2 Crisi econòmica i potestat normativa del Govern
 - 3.6 Crisi econòmica i organització administrativa
 - 3.6.1 Crisi econòmica i mesures de racionalització administrativa
 - 3.6.2 Crisi econòmica i racionalització de l'Administració local
 - 3.7 Crisi econòmica i ocupació pública
 - 3.8 Crisi i actuació administrativa formalitzada
 - 3.9 Crisi econòmica i control de l'actuació administrativa
 - 3.10 Crisi econòmica i contractació pública
 - 3.11 Crisi econòmica i formes d'activitat administrativa
- 4 Jurisprudència
 - 4.1 Jurisprudència constitucional espanyola
 - 4.2 Jurisprudència contenciosa administrativa
 - 4.3 Jurisprudència europea i d'altres estats
- 5 Recursos a la xarxa
- 6 Disposicions i documents addicionals sobre la reforma de les administracions públiques a Espanya
- 7 Altres documents institucionals sobre la crisi

1 Introducció

L'economia mundial i l'europea, i amb elles l'espanyola i la catalana, han estat objecte d'una intensa crisi que s'ha perllongat durant la darrera dècada. El diagnòstic, l'abast i l'impacte de la nova «Gran Recessió» han estat estudiats ja des de múltiples disciplines i segurament hauran de ser-ho encara, en la mesura en què la seva durada i sobretot els seus efectes no es poden donar a dia d'avui per finalitzats. D'aquests estudis en deriva el consens quant a l'origen clarament financer de la crisi, la seva immediata extensió sobre la resta de sectors econòmics i l'impacte directe en l'activitat empresarial i en els drets de la ciutadania. En el marc d'aquest context general, el dossier que presentem se centra, més aviat, en la repercussió de la crisi sobre el sector públic. En general, conté un recull de fonts d'origen i abast diversos que, des de la perspectiva del dret públic, analitzen l'impacte que aquesta crisi econòmica ha tingut en les administracions públiques espanyoles i catalanes. Algunes consideracions inicials ajuden a delimitar l'enfocament, el contingut i l'estructura de les pàgines següents, més enllà de les que es fan addicionalment en cadascun dels apartats corresponents.

D'entrada, cal deixar clar que el dossier adopta una perspectiva jurídica. Sense obviar la necessària interdisciplinarietat en l'aproximació a un tema com aquest, s'analitza l'impacte de la crisi sobre l'Administració pública des de l'òptica del dret públic i, particularment, del dret administratiu. Aquest enfocament té, doncs, una repercussió directa en les fonts recollides, de manera que bona part són fonts normatives, i, paral·lelament, també les obres doctrinals i els altres documents i recursos escollits tenen un caràcter eminentment jurídic, sens perjudici d'algunes referències puntuals, quan s'ha considerat d'interès, a fonts procedents de la ciència política, la gestió pública o, especialment, l'economia.

En el marc d'aquest enfocament, escau fer algunes precisions sobre la delimitació de l'objecte d'estudi. Al nostre parer, la relació entre el sector públic i la crisi econòmica es pot abordar, almenys, des de dues perspectives segons la posició relativa que adoptin l'un i l'altra. D'una banda, considerant el sector públic com l'actor encarregat de dissenyar i implementar les mesures per afrontar la crisi econòmica. En efecte, les institucions públiques –i singularment les administracions– han esdevingut actors rellevants en l'intent de revertir la situació econòmica i de pal·liar-ne els efectes, i això ha donat lloc a una intensa i extensa activitat administrativa de tot tipus (reguladora, prestacional, de foment, etc.) que ha originat alhora múltiples reflexions sobre les formes d'intervenció pública en l'economia i les seves repercussions en la relació entre el sector públic i el privat. Aquesta és la principal perspectiva que adopta el que s'ha denominat «dret administratiu de la crisi» i que ens serveix aquí com a punt de partida o context general. Tanmateix, i sense desmerèixer aquesta aproximació, des del dret administratiu hi cap també una segona mirada que situa l'Administració pública com el subjecte passiu de la crisi. En efecte, la superació de la crisi s'ha buscat també –i, de vegades, de manera principal– a partir de mesures que han tingut com a objecte la regulació i la intervenció sobre les mateixes administracions públiques (o el sector públic en el seu conjunt), a la recerca del compliment dels principis d'estabilitat pressupostària i sostenibilitat financera o, en darrera instància, de més eficiència en l'ús dels recursos públics. En el cas espanyol, això ha tingut una clara traducció en l'enèsima «reforma de les administracions públiques», liderada per una comissió de caràcter governamental (Comissió per a la Reforma de les Administracions Públiques, CORA) i que ha donat peu a una intensa activitat normativa i institucional. En una tendència compartida amb la resta de països, el sector públic ha estat identificat també com un element que cal reformar. Per activa o per passiva, la crisi econòmica ha estat, doncs, el detonant d'un nou procés de diagnòstic i reflexió sobre els dèficits i les propostes de millora en l'organització, el funcionament, les relacions i l'activitat de les administracions públiques.

Partint, doncs, d'aquesta doble perspectiva d'anàlisi, l'objecte del dossier es delimita també en negatiu. No tractarem aquí l'origen ni el diagnòstic o els efectes econòmics polítics o sociològics de la crisi, ni tan sols aquelles qüestions d'interès jurídic que s'han esdevingut paral·lelament amb la crisi econòmica però que no hi tenen la seva causa principal o almenys complementària o coadjuvant. És obvi que gairebé tota iniciativa legislativa o institucional aprovada en la darrera dècada ha tingut la recessió econòmica com a «teló de fons», però no es pot concloure que totes elles siguin efecte directe de la crisi. L'atenció a aquestes altres qüestions, a banda d'excedir el límit d'espai d'aquest recull, podria conduir a una perspectiva esbiaixada del veritable impacte de la crisi en el sector públic. Addicionalment, tampoc no tractarem aquí l'impacte que han tingut sobre els poders públics altres tipus de «crisis» que hi conviuen de manera més o menys interrelacionada (com ara la crisi democràtica o politicoinstitucional i la crisi sobre el model territorial de

l'Estat), ja que la perspectiva d'aquest número de la *Revista* no és aquesta, atès que aquestes qüestions han estat tractades ja en edicions anteriors en què s'inclouen també dossiers documentals de gran valor. Per acabar, deixem constància que les fonts recollides estan datades entre el gener de 2008 i l'abril de 2018 i són fonamentalment d'àmbit estatal i, en menor mesura, catalanes. La inabordable magnitud de fonts potencials obliga a adoptar aquesta perspectiva més interna, sense perdre de vista, però, el context europeu i internacional. La perspectiva comparada, doncs, no és la prioritat en aquest estudi. Pel mateix motiu, tot i l'intent de delimitació de l'objecte, el criteri en la selecció d'aquestes fonts és el de la no exhaustivitat i, per tant, la necessària restricció, de vegades a títol pràcticament anecdòtic o merament exemplificatiu, a aquelles que s'han considerat més rellevants i alhora més adequades perquè el lector es pugui iniciar de manera prou àmplia i diversa en l'estudi de l'impacte de la crisi sobre l'Administració pública.

2 El dret públic de la crisi econòmica

Com a punt de partida, recollim les principals fonts normatives que han tingut com a finalitat directa –sigui de manera exclusiva o parcial– l'abordatge de la darrera crisi econòmica i que han estat aprovades a partir de l'any 2008. Tot i que ens ocupem dels àmbits europeu, estatal i català, centrem especialment l'atenció en la normativa espanyola, que incorpora necessàriament l'europea i marca la tendència general de la catalana.

2.1 Normativa de la Unió Europea

La crisi ha posat de manifest els problemes estructurals de bona part dels estats membres de la Unió Europea i també la interdependència entre les seves economies. La UE ha adoptat múltiples iniciatives normatives per a una millor actuació coordinada. Entre elles cal esmentar, atès l'origen de la crisi, les relatives al mercat financer –primeres que es van adoptar–, i també aquelles que, amb la voluntat de garantir l'estabilitat pressupostària, han transformat significativament la governança econòmica europea.

2.1.1 *Garantia del sistema financer*

Seguint les recomanacions formulades per l'Informe de Larosièrre (2009), la resposta de la UE a la crisi del deute sobirà passa, l'any 2010, per la creació del Sistema Europeu de Supervisió Financera. Amb l'evolució de la crisi, s'observa la necessitat d'avançar cap a la unió bancària.

a) Sistema Europeu de Supervisió Financera

- [Reglament \(UE\) núm. 1092/2010, del Parlament i del Consell, de 24 de novembre de 2010](#), relatiu a la supervisió macroprudencial del sistema financer a la Unió Europea i pel qual es crea la Junta Europea de Risc Sistèmic.
- [Reglament \(UE\) núm. 1096/2010, del Consell, de 24 de novembre de 2010](#), pel qual s'encomanen al Banc Central Europeu una sèrie de tasques específiques relacionades amb el funcionament de la Junta Europea de Risc Sistèmic.
- [Reglament \(UE\) núm. 1093/2010, del Parlament i del Consell, de 24 de novembre de 2010](#), pel qual es crea una Autoritat Europea de Supervisió (Autoritat Bancària Europea).
- [Reglament \(UE\) núm. 1094/2010, del Parlament i del Consell, de 24 de novembre de 2010](#), pel qual es crea una Autoritat Europea de Supervisió (Autoritat Europea d'Assegurances i Pensions de Jubilació).
- [Reglament \(UE\) núm. 1095/2010, del Parlament i del Consell, de 24 de novembre de 2010](#), pel qual es crea una Autoritat Europea de Supervisió (Autoritat Europea de Valors i Mercats).

b) Unió bancària

- [Reglament \(UE\) núm. 1024/2013, del Consell, de 15 d'octubre de 2013](#), que encomana al Banc Central Europeu tasques específiques respecte de polítiques relacionades amb la supervisió prudencial de les entitats de crèdit (Mecanisme Únic de Supervisió).

- [Reglament \(UE\) núm. 806/2014, del Parlament Europeu i del Consell, de 15 de juliol de 2014](#), pel qual s'estableixen normes uniformes i un procediment uniforme per a la resolució d'entitats de crèdit i de determinades empreses de serveis d'inversió en el marc d'un Mecanisme Únic de Resolució i un Fons Únic de Resolució i es modifica el Reglament (UE) núm. 1093/2010.

2.1.2 *Garantia de l'estabilitat de les finances públiques*

La preocupació per la contenció del dèficit i del deute públics ha donat lloc a una successió de reformes normatives que han afectat substancialment l'arquitectura institucional europea i han condicionat les respostes legislatives a la crisi per part dels estats membres.

a) «Six Pack»

El 13 de desembre de 2011 entra en vigor un paquet de sis mesures legislatives (cinc reglaments i una directiva) en matèria de disciplina pressupostària que modifica el Pacte d'Estabilitat i Creixement vigent fins aleshores amb l'objectiu de millorar la coordinació institucional i l'eficàcia per al seu compliment, tant en la fase preventiva com en els procediments de correcció.

- [Reglament \(UE\) núm. 1173/2011, del Parlament Europeu i del Consell, de 16 de novembre de 2011](#), sobre l'execució efectiva de la supervisió pressupostària a la zona de l'euro.
- [Reglament \(UE\) núm. 1174/2011, del Parlament Europeu i del Consell, de 16 de novembre de 2011](#), relatiu a les mesures d'execució destinades a corregir els desequilibris macroeconòmics excessius a la zona de l'euro.
- [Reglament \(UE\) núm. 1175/2011, del Parlament Europeu i del Consell, de 16 de novembre de 2011](#), pel qual es modifica el Reglament (CE) núm. 1466/97, del Consell, relatiu al reforç de la supervisió de les situacions pressupostàries i a la supervisió i la coordinació de les polítiques econòmiques.
- [Reglament \(UE\) núm. 1176/2011, del Parlament Europeu i del Consell, de 16 de novembre de 2011](#), relatiu a la prevenció i la correcció dels desequilibris macroeconòmics.
- [Reglament \(UE\) núm. 1177/2011, del Consell, de 8 de novembre de 2011](#), pel qual es modifica el Reglament (CE) núm. 1467/97, relatiu a l'acceleració i la clarificació del procediment de dèficit excessiu.
- [Directiva 2011/85/UE, del Consell, de 8 de novembre de 2011](#), sobre els requisits aplicables als marcs pressupostaris dels estats membres.

b) Tractat d'Estabilitat, Coordinació i Governança a la Unió Econòmica i Monetària

Inclou el conegut com a «Pacte pressupostari», on s'estableix la «regla d'or» de l'equilibri pressupostari i s'imposa que ha de quedar consagrada a la legislació nacional, preferiblement a escala constitucional.

- [Tractat d'Estabilitat, Coordinació i Governança a la Unió Econòmica i Monetària, signat a Brussel·les el 2 de febrer de 2012](#).

c) Mecanisme Europeu d'Estabilitat

A partir de 2010, es creen una sèrie de mecanismes d'assistència financera als estats membres en situació de desequilibri greu. Els mecanismes temporals inicials van donar pas al mecanisme permanent vigent. Espanya ha estat beneficiària d'aquest mecanisme.

- [Reglament \(UE\) núm. 407/2010, del Consell, d'11 de maig de 2010](#), pel qual s'estableix un Mecanisme Europeu d'Estabilització Financera (MEEF).
- [Tractat constitutiu del Mecanisme Europeu d'Estabilitat \(MEDE\)](#), fet a Brussel·les el 2 de febrer de 2012.

- [Acord de Facilitat d'Assistència Financera i Acord de Transferència i Assumpció, fet a Madrid i a Luxemburg el 29 de novembre de 2012.](#)
- [Memoràndum d'acord sobre condicions de Política Sectorial Financera, fet a Brussel·les i Madrid el 23 de juliol de 2012, i Acord Marc d'Assistència Financera, fet a Madrid i Luxemburg el 24 de juliol de 2012.](#)

d) «Two Pack»

Mitjançant dos nous reglaments, el 2013 es regulen amb detall els calendaris i les normes de seguiment i avaluació dels plans pressupostaris dels estats membres, així com les formes d'ajuda i supervisió en els casos en què es trobin en majors dificultats financeres.

- [Reglament \(UE\) núm. 473/2013, del Parlament Europeu i del Consell, de 21 de maig de 2013](#), sobre disposicions comunes per al seguiment i l'avaluació dels projectes de plans pressupostaris i per a la correcció del dèficit excessiu dels estats membres de la zona de l'euro.
- [Reglament \(UE\) núm. 472/2013, del Parlament Europeu i del Consell, de 21 de maig de 2013](#), sobre el reforçament de la supervisió econòmica i pressupostària dels estats membres de la zona de l'euro l'estabilitat financera dels quals experimenta o corre el risc d'experimentar greus dificultats.

2.2 Normativa estatal

A continuació presentem les principals mesures legislatives aprovades per l'Estat espanyol durant el període de la crisi. S'exposen de forma cronològica, agrupades per legislatures, i, en cada legislatura, per matèries, si bé algunes són veritables lleis òmnibus o multisectorials. Partint d'un criteri restrictiu, només es fan constar les normes amb rang de llei i, entre aquestes, aquelles en les quals la crisi té una incidència més o menys directa i manifesta en la seva aprovació. Aquesta legislació és, en bona part, legislació d'urgència (decrets llei) que, de vegades, s'ha tramitat després com a lleis formals, i que, a dia d'avui, cal advertir que ha estat objecte de modificacions o derogacions. L'evolució legislativa permet constatar el diferent paper del sector públic en cada etapa de la crisi.

2.2.1 IX legislatura (abril 2008 - desembre 2011)

En el període inicial, el legislador estatal atorga al sector públic un paper actiu en la resposta a la crisi i aposta per l'establiment de mesures de regulació i intervenció en l'activitat financera, el foment de l'activitat empresarial i la despesa directa a través d'inversions econòmiques i ajuts socials. Tanmateix, aquesta orientació varia ja a la meitat de la primera legislatura, en què la prioritització per la reducció del dèficit es tradueix en polítiques d'intensa reducció de la despesa pública.

a) Sistema financer

- [Reial decret llei 5/2008, de 3 d'octubre](#), pel qual s'autoritza l'Administració General de l'Estat perquè formalitzi un contracte de garantia amb el Banc Europeu d'Inversions i s'amplia el límit per a l'atorgament d'avalis que fixa l'article 54 de la Llei 51/2007, de 26 de desembre, de Pressupostos Generals de l'Estat per al 2008.
- [Reial decret llei 6/2008, de 10 d'octubre](#), pel qual es crea el Fons per a l'Adquisició d'Actius Financers.
- [Reial decret llei 7/2008, de 13 d'octubre](#), de mesures urgents en matèria economicofinancera en relació amb el Pla d'acció concertada dels països de la zona euro. Autorització per a atorgament d'avalis i per a adquisició de títols per reforçar el finançament de les entitats financeres.
- [Reial decret llei 9/2009, de 26 de juny](#), sobre reestructuració bancària i reforçament dels recursos propis de les entitats de crèdit (derogat). Es crea el Fons de Reestructuració Ordenada Bancària (FROB) i es regula el procediment per dur a terme la necessària reestructuració de les entitats de crèdit.

- [Llei 5/2009, de 29 de juny](#), per la qual es modifiquen la Llei 24/1988, de 28 de juliol, del mercat de valors, la Llei 26/1988, de 29 de juliol, sobre disciplina i intervenció de les entitats de crèdit, i el text refós de la Llei d'ordenació i supervisió de les assegurances privades, aprovat pel Reial decret legislatiu 6/2004, de 29 d'octubre, per a la reforma del règim de participacions significatives en empreses de serveis d'inversió, en entitats de crèdit i en entitats asseguradores.
- [Reial decret llei 11/2010, de 9 de juliol](#), d'òrgans de govern i altres aspectes del règim jurídic de les caixes d'estalvis.
- [Llei 31/2011, de 4 d'octubre](#), per la qual es modifica la Llei 35/2003, de 4 de novembre, d'Institucions d'Inversió Col·lectiva. S'adapta a la normativa europea, entre altres qüestions, per reforçar el paper supervisor de la CNVM i establir la seva relació amb l'Autoritat Europea de Supervisió, a la qual haurà de remetre determinada informació.
- [Reial decret llei 2/2011, de 18 de febrer](#), per al reforçament del sistema financer. Inclou mesures específiques de reforçament de la solvència de les entitats de crèdit i mesures de modificació del Reial decret llei 9/2009, sobre l'estructura, el funcionament i els recursos del FROB.
- [Reial decret llei 16/2011, de 14 d'octubre](#), pel qual es crea el Fons de Garantia de Dipòsits d'Entitats de Crèdit. Es crea el FGEC, que suposa la unificació dels tres fons fins aleshores existents, i es regulen les funcions principals de garantia dels dipòsits i de reforçament de la solvència i el funcionament de les entitats de crèdit.

b) Foment de l'activitat empresarial i de la inversió pública

- [Reial decret llei 2/2008, de 21 d'abril](#), de mesures d'impuls a l'activitat econòmica. S'aprova la modificació d'impostos estatals directes i indirectes, es crea el Fons de Titulització d'Actius com a mitjà de suport a pimes i s'habilita el Govern per aprovar un pla extraordinari de mesures d'orientació, formació professional i inserció laboral.
- [Reial decret llei 9/2008, de 28 de novembre](#), pel qual es creen el Fons Estatal d'Inversió Local i el Fons Especial de l'Estat per a la Dinamització de l'Economia i l'Ocupació i s'aproven crèdits extraordinaris per atendre'n el finançament. El FEIL busca augmentar la inversió pública en l'àmbit local mitjançant el finançament d'obres de nova planificació de la seva competència. El FEDEDO s'adreça a determinats sectors productius estratègics (R+D+i, automoció, habitatge, medi ambient, transport...).
- [Reial decret llei 10/2008, de 12 de desembre](#), pel qual s'adopten mesures financeres per a la millora de la liquiditat de les petites i les mitjanes empreses, i altres mesures econòmiques complementàries. S'aproven la dotació de crèdit a l'ICO per al finançament de pimes i diverses modificacions de la legislació mercantil.
- [Reial decret llei 3/2009, de 27 de març, de mesures urgents en matèria tributària, financera i concursal davant l'evolució de la situació econòmica](#). S'estableixen garanties per a l'estabilitat dels incentius fiscals a les activitats d'R+D+i, es modifiquen els tipus d'interès legal del diner i de demora, s'estableixen altres mesures financeres específiques i es modifica la legislació concursal per agilitar el procediment concursal, en línia amb el Pla espanyol per a l'estímul de l'economia i l'ocupació.
- [Reial decret llei 13/2009, de 26 d'octubre](#), pel qual es crea el Fons Estatal per a l'Ocupació i la Sostenibilitat Local.
- [Llei 11/2010, de 28 de juny](#), de reforma del sistema de suport financer a la internacionalització de l'empresa espanyola. Es crea el Fons per a la Internacionalització de l'Empresa com a instrument de suport oficial a la internacionalització de l'empresa espanyola i es regula el règim de l'assegurança de crèdit a l'exportació que haurà d'analitzar prèviament la sostenibilitat del deute del país destinatari del crèdit per compte de l'Estat espanyol.

- [Llei 7/2011, d'11 d'abril](#), per la qual es modifiquen la Llei 41/1999, de 12 de novembre, sobre sistemes de pagaments i de liquidació de valors, i el Reial decret llei 5/2005, d'11 de març, de reformes urgents per a l'impuls a la productivitat i per a la millora de la contractació pública.
- [Llei 37/2011, de 10 d'octubre](#), de mesures d'agilitació processal. Es modifiquen determinats aspectes de la legislació processal civil i també de la jurisdicció contenciosa administrativa com a resposta a l'augment de la litigiositat en els darrers anys.
- [Llei 38/2011, de 10 d'octubre](#), de reforma de la Llei 22/2003, de 9 de juliol, concursal. Completa les modificacions de les reformes anteriors amb la voluntat d'agilitar el procediment de concurs.
- [Reial decret llei 4/2011, de 8 d'abril](#), de mesures urgents d'impuls a la internacionalització mitjançant la creació de l'entitat pública empresarial Institut Espanyol de Comerç Exterior (ICEX). Recull la transformació de la naturalesa jurídica d'aquesta entitat, fins aleshores entitat de dret públic creada pel Reial decret llei 6/1982, de 2 d'abril.

c) Foment de l'ocupació i regulació del mercat laboral

- [Reial decret llei 4/2008, de 19 de setembre](#), sobre abonament acumulat i de forma anticipada de la prestació contributiva per desocupació a treballadors estrangers no comunitaris que retornen voluntàriament als seus països d'origen.
- [Reial decret llei 2/2009, de 6 de març](#), de mesures urgents per al manteniment i el foment de l'ocupació i la protecció de les persones aturades.
- [Llei 14/2009, d'11 de novembre](#), per la qual es regula el programa temporal de protecció per desocupació i inserció. S'amplia la protecció per desocupació als treballadors que hagin esgotat prestacions i subsidis previs i se'ls vincula a un programa d'inserció.
- [Llei 27/2009, de 30 de desembre](#), de mesures urgents per al manteniment i el foment de l'ocupació i la protecció de les persones desocupades.
- [Reial decret llei 10/2010, de 16 de juny](#), de mesures urgents per a la reforma del mercat de treball.
- [Reial decret llei 12/2010, de 20 d'agost](#), pel qual es prorroga el programa temporal de protecció per desocupació i inserció, que regula la Llei 14/2009, d'11 de novembre.
- [Llei 35/2010, de 17 de setembre](#), de mesures urgents per a la reforma del mercat de treball. Es pretén assolir tres objectius: la reducció de la dualitat del mercat laboral, el reforçament dels instruments de flexibilitat interna en les relacions laborals i l'augment de les oportunitats de les persones aturades.
- [Reial decret llei 1/2011, d'11 de febrer](#), de mesures urgents per promoure la transició a l'ocupació estable i la requalificació professional de les persones aturades. Es regulen dos programes diferenciats de foment de l'ocupació i la requalificació professional amb mesures destinades a col·lectius específics amb més desocupació.
- [Reial decret llei 3/2011, de 18 de febrer](#), de mesures urgents per a la millora de l'ocupabilitat i la reforma de les polítiques actives d'ocupació.
- [Reial decret llei 7/2011, de 10 de juny](#), de mesures urgents per a la reforma de la negociació col·lectiva.
- [Llei 27/2011, d'1 d'agost](#), sobre actualització, adequació i modernització del sistema de Seguretat Social. Entre altres modificacions, s'amplia l'edat de jubilació i es modifica el règim de la seva prestació.
- [Reial decret llei 10/2011, de 26 d'agost](#), de mesures urgents per a la promoció de l'ocupació dels joves, el foment de l'estabilitat en l'ocupació i el manteniment del programa de requalificació professional de les persones que esgotin la seva protecció per desocupació.

- [Reial decret llei 14/2011, de 16 de setembre](#), de mesures complementàries en matèria de polítiques d'ocupació i de regulació del règim d'activitat de les forces i cossos de seguretat de l'Estat. A més d'altres mesures en matèria de polítiques actives d'ocupació, s'estableix la possibilitat que el personal de les FCSE es pugui mantenir en servei actiu fins a l'edat de jubilació als 65 anys.

d) Sector immobiliari i hipotecari

- [Reial decret llei 5/2011, de 29 d'abril](#), de mesures per a la regularització i el control de l'ocupació no declarada i el foment de la rehabilitació d'habitatges.

e) Serveis a les persones o de caràcter social

- [Reial decret llei 4/2010, de 26 de març](#), de racionalització de la despesa farmacèutica amb càrrec al Sistema Nacional de Salut.

f) Serveis econòmics i infraestructures

- [Reial decret llei 1/2009, de 23 de febrer, de mesures urgents en matèria de telecomunicacions](#). S'adopten mesures per a la implantació de la televisió digital terrestre i per garantir la sostenibilitat financera de les empreses prestadores del servei de televisió.
- [Reial decret llei 6/2009, de 30 d'abril](#), pel qual s'adopten determinades mesures en el sector energètic i s'aprova el bo social. S'aproven mesures per afrontar l'anomenat «dèficit de tarifa» i per a la protecció de col·lectius vulnerables en l'etapa de comercialització del servei (creació del bo social).
- [Llei 9/2010, de 14 d'abril](#), per la qual es regula la prestació de serveis de trànsit aeri, s'estableixen les obligacions dels proveïdors civils d'aquests serveis i es fixen determinades condicions laborals per als controladors civils de trànsit aeri.
- [Reial decret llei 14/2010, de 23 de desembre](#), pel qual s'estableixen mesures urgents per a la correcció del dèficit tarifari del sector elèctric.

g) Finançament i règim pressupostari del sector públic

- [Llei 2/2008, de 23 de desembre](#), de Pressupostos Generals de l'Estat per a l'any 2009.
- [Reial decret llei 5/2009, de 24 d'abril](#), de mesures extraordinàries i urgents per facilitar a les entitats locals el sanejament de deutes pendents de pagament amb empreses i autònoms.
- [Reial decret llei 7/2009, de 22 de maig](#), de concessió d'un crèdit extraordinari al pressupost del Ministeri d'Indústria, Turisme i Comerç, per a l'ajuda a l'adquisició de vehicles i la renovació del parc de vehicles Pla 2000 E, per import de 100.000.000 d'euros.
- [Reial decret llei 8/2009, de 12 de juny](#), pel qual es concedeixen crèdits extraordinaris i suplementes de crèdit, per un import total de 19.821,28 milions d'euros, i es modifiquen determinats preceptes de la Llei 38/1992, de 28 de desembre, d'impostos especials. Els suplementes de crèdit són per atendre l'increment de despesa en matèria de prestacions del Servei Públic d'Ocupació Estatal i per anticipar a les comunitats autònomes de règim comú la compensació de la supressió del gravamen de l'impost sobre el patrimoni. Alhora s'incrementen els tipus impositius de l'impost sobre el tabac.
- [Llei 26/2009, de 23 de desembre](#), de Pressupostos Generals de l'Estat per a l'any 2010.
- [Reial decret llei 7/2010, de 7 de maig](#), pel qual es crea el Fons de Suport a la República Hel·lènica i s'autoritza un crèdit extraordinari per import de 9.794.387.450 euros per a la seva dotació.
- [Reial decret llei 9/2010, de 28 de maig](#), pel qual s'autoritza l'Administració General de l'Estat a l'atorgament d'avals a determinades operacions de finançament en el marc del Mecanisme Europeu d'Estabilització Financera dels estats membres de la zona de l'euro.
- [Llei 39/2010, de 22 de desembre](#), de Pressupostos Generals de l'Estat per a l'any 2011.

- [Reial decret llei 13/2011, de 16 de setembre](#), pel qual es restableix l'impost sobre el patrimoni, amb caràcter temporal.

h) Normes de caràcter general o multisectorial

- [Reial decret llei 5/2010, de 31 de març](#), pel qual s'amplia la vigència de determinades mesures econòmiques de caràcter temporal. Es prorroguen el règim excepcional per a supòsits de reducció de capital i dissolució de societats en pèrdues, les mesures de reequilibri financer de concessionaris d'autopistes de peatge, el foment de transport aeri de passatgers als aeroports de les Illes Canàries, les inversions en el marc del FEIL i del FEDEO, i mesures en matèria d'aranzels dels procuradors en processos concursals.
- [Reial decret llei 6/2010, de 9 d'abril](#), de mesures per a l'impuls de la recuperació econòmica i l'ocupació. S'inclouen mesures relatives al sector de la construcció (incentius fiscals a rehabilitació d'habitatges); mesures tributàries i reducció de càrregues administratives per afavorir l'activitat empresarial; mesures hipotecàries per a la protecció davant embargaments de l'habitatge habitual; mesures de foment per a la modernització del sector energètic i foment del vehicle elèctric; mesures tributàries per fomentar el sector de la dependència, i reformes en el sector financer per impulsar el procés de reestructuració.
- [Reial decret llei 8/2010, de 20 de maig](#), pel qual s'adopten mesures extraordinàries per a la reducció del dèficit públic. Inclou mesures en matèria d'ocupació pública, de pensions (suspensió de revaloracions) i del procediment de sol·licituds de prestacions per situació de dependència, com també la supressió de la prestació per naixement de fill, la prohibició d'endeutament a les entitats locals i mesures de control economicofinancer de l'Estat sobre diverses activitats econòmiques.
- [Reial decret llei 13/2010, de 3 de desembre](#), d'actuacions en l'àmbit fiscal, laboral i liberalitzadores per fomentar la inversió i la creació d'ocupació. S'aproven mesures tributàries (impost sobre societats, impost sobre transmissions patrimonials i actes jurídics documentats i impost sobre el tabac); en relació amb les cambres oficials de comerç, indústria i navegació; per a l'agilitació del procediment de constitució i l'adopció d'acords de les societats mercantils; de reforma de la gestió aeroportuària i la navegació aèria; de regulació del joc d'atzar en línia; en el mercat laboral (creació de promotors d'ocupació), i mesures quant al règim de seguretat social dels empleats públics.
- [Llei 2/2011, de 4 de març](#), d'economia sostenible. Introdueix un gran nombre de modificacions legislatives necessàries per complir amb l'Estratègia per a una Economia Sostenible, aprovada pel Govern el novembre de 2009, que entén la sostenibilitat en tres vessants: l'econòmic, el mediambiental i el social. Es regulen els principis d'actuació dels poders públics per complir amb aquesta estratègia, i entre les mesures adoptades destaquen algunes regulacions sobre el règim jurídic de les administracions públiques: principis de bona regulació en les seves iniciatives normatives; establiment d'un marc legislatiu comú per als organismes reguladors; mesures de sostenibilitat financera del sector públic; àmplia reforma de la legislació de contractes del sector públic (modificacions, successió, transparència, plataforma electrònica, autorització al Govern per elaborar un text refós, etc.) i mesures de simplificació administrativa (potenciació del silenci administratiu positiu, limitació de les autoritzacions), entre d'altres.
- [Llei orgànica 4/2011, d'11 de març](#), complementària de la Llei d'economia sostenible, per la qual es modifiquen la Llei orgànica 5/2002, de 19 de juny, de les qualificacions i de la formació professional, la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, i la Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del poder judicial.
- [Reial decret llei 8/2011, d'1 de juliol](#), de mesures de suport als deutors hipotecaris, de control de la despesa pública i cancel·lació de deutes amb empreses i autònoms contretes per les entitats locals, de foment de l'activitat empresarial i impuls de la rehabilitació i de simplificació administrativa. Entre les mesures adoptades destaca la introducció de l'anomenada «regla de la despesa», aplicable a totes les administracions públiques, i també una intensa regulació sobre el sentit del silenci administratiu: d'una banda, per a la clarificació del silenci negatiu en la concessió de llicències urbanístiques, i, de l'altra, per a l'establiment del silenci positiu en una pluralitat de procediments administratius especials.

- [Reial decret llei 9/2011, de 19 d'agost](#), de mesures per a la millora de la qualitat i la cohesió del Sistema Nacional de Salut, de contribució a la consolidació fiscal i d'elevació de l'import màxim dels avals de l'Estat per al 2011.
- [Reforma de l'article 135 de la Constitució espanyola, de 27 de setembre de 2011](#). Constitucionalització del principi d'estabilitat pressupostària, que inclou, entre altres aspectes, una reserva de llei orgànica per al seu desplegament.

2.2.2 X legislatura (gener 2012 - gener 2016)

L'omnipresent preocupació per l'estabilitat pressupostària comporta, a partir d'aquest moment, la generalització de les polítiques de reducció de la despesa. Aquesta es projecta especialment sobre el sector públic i té la seva fita principal en l'informe elaborat per la Comissió per a la Reforma de les Administracions Públiques (CORA), creada pel Govern a aquest efecte.

a) Sistema financer

- [Reial decret llei 2/2012, de 3 de febrer](#), de sanejament del sector financer. S'introdueixen mesures per millorar el deteriorament dels balanços bancaris vinculats a l'activitat immobiliària i es modifiquen algunes funcions del FROB.
- [Reial decret llei 10/2012, de 23 de març](#), pel qual es modifiquen determinades normes financeres en relació amb les facultats de les autoritats europees de supervisió. Transposa la Directiva 2010/78/CE, del Parlament Europeu i del Consell, de 24 de novembre de 2010.
- [Reial decret llei 18/2012, d'11 de maig](#), sobre sanejament i venda dels actius immobiliaris del sector financer.
- [Reial decret llei 24/2012, de 31 d'agost](#), de reestructuració i resolució d'entitats de crèdit.
- [Llei 8/2012, de 30 d'octubre](#), sobre sanejament i venda dels actius immobiliaris del sector financer. Es dona continuïtat a algunes mesures i s'aproven mesures complementàries per garantir el contingut i els objectius dels reials decrets llei 2/2012 i 18/2012 en la mateixa matèria.
- [Llei 9/2012, de 14 de novembre](#), de reestructuració i resolució d'entitats de crèdit. Es reforcen els poders d'intervenció del FROB i s'acorden alguns aspectes sobre el procés de reestructuració i resolució d'entitats de crèdit, com a complement del Reial decret llei 24/2012.
- [Reial decret llei 6/2013, de 22 de març](#), de protecció als titulars de determinats productes d'estalvi i inversió i altres mesures de caràcter financer. Es crea la Comissió de seguiment d'instruments híbrids de capital i deute subordinat com a encarregada de l'anàlisi dels factors generadors de les reclamacions contra aquests instruments. Paral·lelament, s'amplien les funcions del Fons de Garantia de Dipòsits.
- [Reial decret llei 14/2013, de 29 de novembre](#), de mesures urgents per a l'adaptació del dret espanyol a la normativa de la Unió Europea en matèria de supervisió i solvència d'entitats financeres. S'adapta la normativa interna al Reglament (UE) núm. 575/2013, del Parlament Europeu i del Consell, de 26 de juny de 2013, sobre els requisits prudencials de les entitats de crèdit i les empreses de serveis d'inversió, i pel qual es modifica el Reglament (UE) núm. 648/2012; i la Directiva 2013/36/UE, del Parlament Europeu i del Consell, de 26 de juny de 2013, relativa a l'accés a l'activitat de les entitats de crèdit i a la supervisió prudencial de les entitats de crèdit i les empreses de serveis inversió, per la qual es modifica la Directiva 2002/87/CE i es deroguen les directives 2006/48/CE i 2006/49/CE.
- [Llei 26/2013, de 27 de desembre](#), de caixes d'estalvis i fundacions bancàries. Es pretén fixar el règim jurídic general i de futur de les caixes d'estalvi un cop duts a terme els procediments de reestructuració i sanejament dels anys anteriors.

- [Llei 10/2014, de 26 de juny](#), d'ordenació, supervisió i solvència d'entitats de crèdit. Prossegueix la transposició de la normativa europea iniciada pel Reial decret llei 14/2013 i refon en un únic text la normativa d'ordenació i disciplina d'entitats de crèdit.
- [Llei 11/2015, de 18 de juny](#), de recuperació i resolució d'entitats de crèdit i empreses de serveis d'inversió. Es dona continuïtat a les mesures de la Llei 9/2012 i es transposen diverses directives i reglaments europeus en la matèria (entre altres, relatius al MUS).
- [Llei 22/2015, de 20 de juliol](#), d'auditoria de comptes. S'adapta la normativa interna al Reglament (UE) núm. 537/2014, del Parlament Europeu i del Consell, de 16 d'abril de 2014, i a la Directiva 2014/56/UE, del Parlament Europeu i del Consell, de 16 d'abril de 2014, que regulen la matèria.

b) Foment de l'activitat empresarial

- [Reial decret llei 9/2012, de 16 de març](#), de simplificació de les obligacions d'informació i documentació de fusions i escissions de societats de capital (derogat). Transposa la Directiva 2009/109/CE, del Parlament Europeu i del Consell, de 16 de setembre de 2009, en aquesta matèria.
- [Reial decret llei 12/2012, de 30 de març](#), pel qual s'introdueixen diverses mesures tributàries i administratives dirigides a la reducció del dèficit públic. S'adopten mesures en l'àmbit de l'impost sobre societats i de l'impost sobre les labors del tabac, així com en l'àmbit de l'impost sobre l'increment de valor dels terrenys de naturalesa urbana, per dotar de més autonomia financera els ajuntaments. D'altra banda, s'estableix una declaració tributària especial per a determinades rendes i s'adopten mesures de caràcter administratiu que contribueixin a generar estalvis en la gestió del patrimoni immobiliari del sector públic.
- [Reial decret llei 17/2012, de 4 de maig](#), de mesures urgents en matèria de medi ambient. S'aproven una sèrie de mesures tendents a la simplificació administrativa en diferents àmbits del medi ambient i es transposen dos aspectes de dues normes comunitàries en relació amb l'emissió de gasos d'efecte d'hivernacle per subhastar abans del 2013.
- [Reial decret llei 19/2012, de 25 de maig](#), de mesures urgents de liberalització del comerç i de determinats serveis. Es regula l'eliminació de llicències d'obertura i activitat en l'àmbit del comerç i altres, i s'eliminen càrregues administratives. Es preveu un mecanisme de foment de l'exportació a partir del Ministeri de Defensa.
- [Llei 11/2012, de 19 de desembre](#), de mesures urgents en matèria de medi ambient. Es modifica legislació sectorial diversa en matèria de medi ambient per eliminar càrregues i autoritzacions administratives que es consideren innecessàries o ineficaces.
- [Llei 12/2012, de 26 de desembre](#), de mesures urgents de liberalització del comerç i de determinats serveis. Entre d'altres, s'estableixen mesures de supressió de càrregues i restriccions administratives en l'exercici de l'activitat del comerç (en especial, les llicències municipals vinculades als establiments comercials, les seves instal·lacions i determinades obres prèvies).
- [Reial decret llei 4/2013, de 22 de febrer](#), de mesures de suport a l'emprenedor i d'estímul del creixement i de la creació d'ocupació. S'adopten mesures dirigides a desenvolupar l'Estratègia d'Emprenedoria i Ocupació Jove, a fomentar el finançament empresarial mitjançant mercats alternatius, a reduir la morositat en les operacions comercials i, en general, a fomentar la competitivitat de l'economia espanyola.
- [Reial decret llei 7/2013, de 28 de juny](#), de mesures urgents de naturalesa tributària, pressupostària i de foment de la recerca, el desenvolupament i la innovació.
- [Llei 11/2013, de 26 de juliol](#), de mesures de suport a l'emprenedor i d'estímul del creixement i de la creació d'ocupació. Es parteix d'un context de «reactivació econòmica» i s'adopten mesures en relació amb la desocupació juvenil, el foment de creació de noves entitats empresarials i la millora de la intermediació laboral. Addicionalment, s'amplia l'àmbit d'aplicació del mecanisme extraordinari de pagament a proveïdors per a comunitats autònomes i entitats locals dissenyat pel Reial decret llei

4/2012. S'inclouen també modificacions sectorials (racionalització del sector ferroviari i del sector d'hidrocarburs).

- [Llei 14/2013, de 27 de setembre](#), de suport als emprenedors i la seva internacionalització. Com a mesura de reforma estructural per enfortir el teixit empresarial, es pretén fomentar la cultura emprenedora i crear-hi un entorn favorable, en els diferents moments de l'activitat empresarial, i afavorir el desenvolupament, el creixement i la internacionalització.
- [Reial decret llei 4/2014, de 7 de març](#), pel qual s'adopten mesures urgents en matèria de refinançament i reestructuració de deute empresarial.
- [Reial decret llei 8/2014, de 4 de juliol](#), d'aprovació de mesures urgents per al creixement, la competitivitat i l'eficiència.
- [Reial decret llei 11/2014, de 5 de setembre](#), de mesures urgents en matèria concursal.
- [Llei 17/2014, de 30 de setembre](#), per la qual s'adopten mesures urgents en matèria de refinançament i reestructuració de deute empresarial.
- [Llei 18/2014, de 15 d'octubre](#), d'aprovació de mesures urgents per al creixement, la competitivitat i l'eficiència.
- [Reial decret llei 1/2015, de 27 de febrer](#), de mecanisme de segona oportunitat, reducció de càrrega financera i altres mesures d'ordre social.
- [Llei 2/2015, de 30 de març](#), de desindexació de l'economia espanyola. S'estableix, com a criteri complementari de les reformes estructurals, la necessitat que la regulació econòmica es basi en la no indexació de valors monetaris, seguint les recomanacions del Consell de la UE, per reduir la inèrcia de la inflació.
- [Llei 5/2015, de 27 d'abril](#), de foment del finançament empresarial. S'estableixen mecanismes per fer més accessible i flexible el finançament de les pimes i alhora per fomentar mitjans alternatius al finançament bancari.
- [Llei 9/2015, de 25 de maig](#), de mesures urgents en matèria concursal. Entre d'altres, s'adopten diverses mesures en relació amb el règim jurídic del conveni concursal en línia amb la Llei 17/2014.
- [Llei 25/2015, de 28 de juliol](#), de mecanisme de segona oportunitat, reducció de la càrrega financera i altres mesures d'ordre social. S'adopten mesures destinades als col·lectius més vulnerables per reduir-hi les conseqüències de la crisi.
- [Reial decret llei 9/2015, de 10 de juliol](#), de mesures urgents per reduir la càrrega tributària suportada pels contribuents de l'impost sobre la renda de les persones físiques i altres mesures de caràcter econòmic. S'aprova la retroactivitat dels beneficis fiscals de la reforma tributària aprovada per les lleis de 2014 i s'aproven determinades reduccions i exempcions en favor dels contribuents més desfavorits. També s'aproven mesures en relació amb el sector energètic i d'empreses mineres.

c) Ocupació i mercat laboral

- [Reial decret llei 3/2012, de 10 de febrer](#), de mesures urgents per a la reforma del mercat laboral. Extensa reforma del text refós de la Llei de l'Estatut dels treballadors, aprovat pel Reial decret legislatiu 1/1995, de 24 de març, en aspectes relatius, entre d'altres, a les condicions de treball, la mobilitat, la suspensió i l'extinció del contracte de treball, i la negociació col·lectiva.
- [Reial decret llei 4/2012, de 24 de febrer](#), pel qual es determinen obligacions d'informació i procediments necessaris per establir un mecanisme de finançament per al pagament als proveïdors de les entitats locals.
- [Reial decret llei 7/2012, de 9 de març](#), pel qual es crea el Fons per al finançament dels pagaments a proveïdors. Es crea aquest fons amb la finalitat de garantir el pagament als proveïdors de les comunitats

autònomes i les entitats locals i se'n regulen el règim jurídic i les operacions de crèdit, que concertarà amb aquestes per tal de complir amb els pagaments.

- [Llei 3/2012, de 6 de juliol](#), de mesures urgents per a la reforma del mercat laboral. Es duu a terme una modificació intensa de la legislació laboral en relació amb la potenciació de les empreses de treball temporal com a agents de col·locació i el foment de la contractació entre els joves aturats i les pimes, amb la flexibilitat i la dualitat del mercat de treball (modificacions en el règim de les condicions de treball, les modificacions, la suspensió i l'extinció del contracte o la negociació col·lectiva).
- [Reial decret llei 23/2012, de 24 d'agost](#), pel qual es prorroga el programa de requalificació professional de les persones que esgotin la seva protecció per desocupació.
- [Reial decret llei 1/2013, de 25 de gener](#), pel qual es prorroga el programa de requalificació professional de les persones que esgotin la seva protecció per desocupació i s'adopten altres mesures urgents per a l'ocupació i la protecció social de les persones desocupades.
- [Reial decret llei 5/2013, de 15 de març](#), de mesures per afavorir la continuïtat de la vida laboral dels treballadors de més edat i promoure l'envelliment actiu.
- [Reial decret llei 11/2013, de 2 d'agost](#), per a la protecció dels treballadors a temps parcial i altres mesures urgents en l'ordre econòmic i social. Entre altres mesures en l'àmbit laboral, s'adapta la legislació en matèria de seguretat social davant el buit legal produït per la jurisprudència constitucional que declarava nul·les algunes disposicions discriminatòries contra els treballadors a temps parcial. S'inclouen també algunes modificacions en matèria d'infraestructures i transport que modifiquen la legislació de seguretat aèria i ferroviària en diferents aspectes.
- [Reial decret llei 16/2013, de 20 de desembre](#), de mesures per afavorir la contractació estable i millorar l'ocupabilitat dels treballadors.
- [Llei 1/2014, de 28 de febrer](#), per a la protecció dels treballadors a temps parcial i altres mesures urgents en l'ordre econòmic i social. És el resultat de la tramitació com a llei, amb algunes modificacions, del Reial decret llei 11/2013.
- [Reial decret llei 3/2014, de 28 de febrer](#), de mesures urgents per al foment de l'ocupació i la contractació indefinida.
- [Reial decret llei 4/2015, de 22 de març](#), per a la reforma urgent del sistema de formació professional per a l'ocupació en l'àmbit laboral.
- [Llei 31/2015, de 9 de setembre](#), per la qual es modifica i s'actualitza la normativa en matèria d'autoocupació i s'adopten mesures de foment i promoció del treball autònom i de l'economia social.

d) Sector immobiliari i hipotecari

- [Reial decret llei 6/2012, de 9 de març](#), de mesures urgents de protecció de deutors hipotecaris sense recursos.
- [Reial decret llei 27/2012, de 15 de novembre](#), de mesures urgents per reforçar la protecció als deutors hipotecaris. S'estableix la suspensió dels llançaments sobre habitatges habituals de col·lectius especialment vulnerables.
- [Llei 1/2013, de 14 de maig](#), de mesures per reforçar la protecció als deutors hipotecaris, la reestructuració de deute i el lloguer social.

e) Serveis a les persones o de caràcter social

- [Reial decret llei 14/2012, de 20 d'abril](#), de mesures urgents de racionalització de la despesa pública en l'àmbit educatiu.

- [Reial decret llei 16/2012, de 20 d'abril](#), de mesures urgents per garantir la sostenibilitat del Sistema Nacional de Salut i millorar la qualitat i la seguretat de les seves prestacions. Es modifica la condició d'assegurat del sistema, es clarifica la cartera comuna de serveis del sistema i s'adopten mesures en matèria de prestació farmacèutica i en matèria de recursos humans.
- [Reial decret llei 28/2012, de 30 de novembre](#), de mesures de consolidació i garantia del sistema de la Seguretat Social. Es deixa sense efecte l'actualització de les pensions de l'exercici 2012 i se suspèn la revaloració per a l'exercici 2013. D'altra banda, s'autoritza la disposició del Fons de Reserva de la Seguretat Social per als exercicis 2012 a 2014.
- [Reial decret llei 29/2012, de 28 de desembre](#), de millora de gestió i protecció social en el Sistema especial per a empleats de llar i altres mesures de caràcter econòmic i social.
- [Llei 23/2013, de 23 de desembre](#), reguladora del factor de sostenibilitat i l'índex de revaloració del sistema de pensions de la Seguretat Social. S'apunta la crisi econòmica com un dels factors que ha fet anticipar els dèficits del sistema, que s'intenten abordar a partir de mesures de modificació del càlcul i la revaloració de les pensions.

f) Serveis econòmics i infraestructures

- [Reial decret llei 1/2012, de 27 de gener](#), pel qual es procedeix a la suspensió dels procediments de preassignació de retribució i a la supressió dels incentius econòmics per a noves instal·lacions de producció d'energia elèctrica a partir de cogeneració, fonts d'energia renovables i residus. Deixa sense efecte algunes mesures del Reial decret llei 6/2009.
- [Reial decret llei 22/2012, de 20 de juliol](#), pel qual s'adopten mesures en matèria d'infraestructures i serveis ferroviaris. Es reestructura l'entitat pública empresarial Renfe-Operadora per tal de millorar-ne l'eficiència.
- [Llei 6/2012, d'1 d'agost](#), de modificació de la Llei 7/2010, de 31 de març, general de la comunicació audiovisual, per flexibilitzar les formes de gestió dels serveis públics de comunicació audiovisual autonòmics.
- [Reial decret llei 2/2013, d'1 de febrer](#), de mesures urgents en el sistema elèctric i en el sector financer.
- [Reial decret llei 9/2013, de 12 de juliol](#), pel qual s'adopten mesures urgents per garantir l'estabilitat financera del sistema elèctric. Entre altres mesures, es modifica el règim jurídic i econòmic per a les instal·lacions de producció d'energia elèctrica, i també el règim retributiu de les activitats de distribució i transport, així com els criteris de repartiment del pagament del bo social.
- [Reial decret llei 15/2013, de 13 de desembre](#), sobre reestructuració de l'entitat pública empresarial Administrador d'Infraestructures Ferroviàries (ADIF) i altres mesures urgents en l'ordre econòmic. Se segrega part de l'activitat d'ADIF per integrar-la a la nova entitat ADIF-Alta Velocidad.
- [Reial decret llei 1/2014, de 24 de gener](#), de reforma en matèria d'infraestructures i transport, i altres mesures econòmiques. Entre altres mesures, es dona compliment a jurisprudència europea sobre els treballadors a temps parcial i es crea l'Agència Estatal de Seguretat Ferroviària a partir de la ja existent Agència Estatal de Seguretat del Transport Terrestre.

g) Finançament i pressupost del sector públic

- [Reial decret llei 20/2011, de 30 de desembre](#), de mesures urgents en matèria pressupostària, tributària i financera per a la correcció del dèficit públic. Pretén introduir d'urgència una sèrie de mesures fins a l'aprovació dels pressupostos generals, atesa la seva pròrroga automàtica com a conseqüència de la convocatòria d'eleccions sense haver-los aprovat.
- [Llei 2/2012, de 29 de juny](#), de Pressupostos Generals de l'Estat per a l'any 2012.

- [Reial decret llei 21/2012, de 13 de juliol](#), de mesures de liquiditat de les administracions públiques i en l'àmbit financer (derogat). Es crea el Fons de Liquiditat Autòmic (FLA), un mecanisme de suport a la liquiditat de les comunitats autònomes, de caràcter temporal i voluntari, per atendre venciments de deute i necessitats de finançament.
- [Llei orgànica 7/2012, de 27 de desembre](#), per la qual es modifica la Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi penal, en matèria de transparència i lluita contra el frau fiscal i en la Seguretat Social.
- [Llei 7/2012, de 29 d'octubre](#), de modificació de la normativa tributària i pressupostària i d'adequació de la normativa financera per a la intensificació de les actuacions en la prevenció i la lluita contra el frau.
- [Llei 10/2012, de 20 de novembre](#), per la qual es regulen determinades taxes en l'àmbit de l'Administració de justícia i de l'Institut Nacional de Toxicologia i Ciències Forenses.
- [Llei 13/2012, de 26 de desembre](#), de lluita contra l'ocupació irregular i el frau a la Seguretat Social. S'estableixen mesures de lluita contra l'anomenada «economia submergida» que es consideren un complement necessari per garantir l'estabilitat pressupostària i la sostenibilitat financera.
- [Llei 15/2012, de 27 de desembre](#), de mesures fiscals per a la sostenibilitat energètica. Entre altres mesures, s'estableixen tres nous impostos directes: l'impost sobre el valor de la producció de l'energia elèctrica, l'impost sobre la producció de combustible nuclear gastat i residus radioactius resultants de la generació d'energia nucleoelectrica, i l'impost sobre l'emmagatzematge de combustible nuclear gastat i residus radioactius en instal·lacions centralitzades.
- [Llei 16/2012, de 27 de desembre](#), per la qual s'adopten diverses mesures tributàries dirigides a la consolidació de les finances públiques i a l'impuls de l'activitat econòmica. Es modifica la regulació de diferents impostos (principalment, IRPF, sobre societats, IVA, IGI de Canàries i alguns impostos especials) i es prorroga la vigència de l'impost sobre el patrimoni.
- [Llei 17/2012, de 27 de desembre](#), de Pressupostos Generals de l'Estat per a l'any 2013.
- [Reial decret llei 3/2013, de 22 de febrer](#), pel qual es modifica el règim de les taxes en l'àmbit de l'Administració de justícia i el sistema d'assistència jurídica gratuïta.
- [Reial decret llei 8/2013, de 28 de juny](#), de mesures urgents contra la morositat de les administracions públiques i de suport a entitats locals amb problemes financers.
- [Reial decret llei 12/2013, de 18 d'octubre](#), pel qual es concedeixen suplementos de crèdit per import de 70.000.000 d'euros en el pressupost del Ministeri d'Economia i Competitivitat per atendre necessitats de finançament de l'Agència Estatal Consell Superior d'Investigacions Científiques.
- [Reial decret llei 13/2013, de 25 d'octubre](#), pel qual es concedeixen crèdits extraordinaris per import total de 17.421.238.125 euros, per a la concessió d'un préstec al Fons per al finançament dels pagaments a proveïdors, per finançar al Servei Públic d'Ocupació Estatal l'aportació al IV Pla integral d'ocupació a Canàries, per dotar la participació d'Espanya en la Facilitat financera internacional per a la immunització i per a la quarta convocatòria d'ajudes al Programa d'incentius al vehicle eficient (PIVE 4).
- [Llei 22/2013, de 23 de desembre](#), de Pressupostos Generals de l'Estat per a l'any 2014.
- [Reial decret llei 17/2014, de 26 de desembre](#), de mesures de sostenibilitat financera de les comunitats autònomes i entitats locals i altres de caràcter econòmic. Es crea un nou mecanisme de suport a la liquiditat d'aquestes administracions, estructurat en diferents compartiments, i que pretén prioritzar la sostenibilitat en la despesa social.
- [Llei 13/2014, de 14 de juliol](#), de transformació del Fons per al finançament dels pagaments a proveïdors. S'extingeix el fons i se n'integren els deutes financers a l'Administració General de l'Estat, així com la tresoreria resultant al Tresor Públic.

- [Llei 26/2014, de 27 de novembre](#), per la qual es modifiquen la Llei 35/2006, de 28 de novembre, de l'impost sobre la renda de les persones físiques, el text refós de la Llei de l'impost sobre la renda de no residents, aprovat pel Reial decret legislatiu 5/2004, de 5 de març, i altres normes tributàries.
- [Llei 27/2014, de 27 de novembre](#), de l'impost sobre societats.
- [Llei 28/2014, de 27 de novembre](#), per la qual es modifiquen la Llei 37/1992, de 28 de desembre, de l'impost sobre el valor afegit, la Llei 20/1991, de 7 de juny, de modificació dels aspectes fiscals del règim econòmic fiscal de les Canàries, la Llei 38/1992, de 28 de desembre, d'impostos especials, i la Llei 15/2013, de 29 d'octubre, per la qual s'estableixen determinades mesures en matèria de fiscalitat mediambiental i s'adopten altres mesures tributàries i financeres.
- [Llei 36/2014, de 26 de desembre](#), de Pressupostos Generals de l'Estat per a l'any 2015.
- [Llei orgànica 6/2015, de 12 de juny](#), de modificació de la Llei orgànica 8/1980, de 22 de setembre, de finançament de les comunitats autònomes, i de la Llei orgànica 2/2012, de 27 d'abril, d'estabilitat pressupostària i sostenibilitat financera. Segons la mateixa llei, s'aproven modificacions d'aquests dos textos legals per adaptar-los al nou context de «creixement econòmic».
- [Reial decret llei 10/2015, d'11 de setembre](#), pel qual es concedeixen crèdits extraordinaris i suplementos de crèdit al pressupost de l'Estat i s'adopten altres mesures en matèria d'ocupació pública i d'estímul a l'economia. Es deixen sense efecte algunes de les mesures adoptades en matèria d'ocupació pública pels reials decrets llei 20/2011 i 20/2012. S'adopten també mesures per millorar la liquiditat dels ajuntaments amb problemes financers i per a la reducció de la morositat del sector públic.
- [Llei 48/2015, de 29 d'octubre](#), de Pressupostos Generals de l'Estat per a l'any 2016.

h) Normes de caràcter general

- [Llei orgànica 2/2012, de 27 d'abril](#), d'estabilitat pressupostària i sostenibilitat financera. Dona compliment al mandat constitucional de l'article 135 CE de desplegar en una llei orgànica la regulació del principi d'estabilitat pressupostària, així com del de sostenibilitat financera i la regla de la despesa. Es defineixen aquests principis i es preveuen els diferents mecanismes per garantir-ne el compliment per les administracions públiques (especialment les autonòmiques i locals).
- [Llei orgànica 3/2012, de 25 de juliol](#), per la qual s'autoritza la ratificació per Espanya del Tractat d'Estabilitat, Coordinació i Governança a la Unió Econòmica i Monetària, signat a Brussel·les el 2 de març de 2012.

i) En particular, normes derivades de la Comissió per a la Reforma per a les Administracions Públiques (CORA)

- [Llei 3/2013, de 4 de juny](#), de creació de la Comissió Nacional dels Mercats i la Competència. Es crea aquesta autoritat independent, que substitueix i agrupa les funcions relatives al funcionament correcte dels mercats i els sectors supervisats per la Comissió Nacional d'Energia, la Comissió del Mercat de les Telecomunicacions, la Comissió Nacional de la Competència, el Comitè de Regulació Ferroviària, la Comissió Nacional del Sector Postal, la Comissió de Regulació Econòmica Aeroportuària i el Consell Estatal de Mitjans Audiovisuals.
- [Llei orgànica 6/2013, de 14 de novembre](#), de creació de l'Autoritat Independent de Responsabilitat Fiscal. Es crea aquesta autoritat, prevista en l'Informe CORA, i que vetllarà pel compliment estricte dels principis d'estabilitat pressupostària i sostenibilitat financera mitjançant l'avaluació contínua del cicle pressupostari, l'endeutament públic i l'anàlisi de les previsions econòmiques (analitza les previsions macroeconòmiques incorporades als projectes de pressupostos i la implementació i l'execució de les polítiques fiscals).
- [Llei 19/2013, de 9 de desembre](#), de transparència, accés a la informació pública i bon govern.

- [Llei 20/2013, de 9 de desembre](#), de garantia de la unitat de mercat. Estableix una regulació bàsica sobre els mecanismes per garantir el principi d'unitat en l'àmbit de l'ordre econòmic. Hi destaca l'establiment de l'anomenada «llicència única».
- [Llei orgànica 9/2013, de 20 de desembre](#), de control del deute comercial en el sector públic.
- [Llei 25/2013, de 27 de desembre](#), d'impuls de la factura electrònica i creació del registre comptable de factures en el sector públic. Amb l'objectiu de reduir la morositat de les administracions públiques, es preveuen dos mecanismes de control informatitzat i sistematitzat de factures que alhora permetran obtenir un indicador del volum del deute comercial de les administracions (període mitjà de pagament) per aplicar els mecanismes de la LOEPSF.
- [Llei 27/2013, de 27 de desembre](#), de racionalització i sostenibilitat de l'Administració local. Pretén adaptar la legislació bàsica del règim local per al compliment dels principis d'estabilitat pressupostària, sostenibilitat financera i eficiència en els recursos públics. S'adopten una pluralitat de mesures per racionalitzar la planta local (municipal i inframunicipal) i la reordenació de les competències locals, a partir del principi «una administració, una competència» (reducció de competències municipals i potenciació de les competències provincials), garantir un control financer i pressupostari més rigorós (introduint tuteles administratives sobre els ens locals i potenciant el paper dels interventors) i afavorir la iniciativa econòmica privada.
- [Reial decret llei 5/2014, de 4 d'abril](#), pel qual es preveu una oferta d'ocupació pública extraordinària i addicional per a l'impuls de la lluita contra el frau fiscal i l'aplicació de les mesures previstes en la Llei 27/2013, de 27 de desembre, de racionalització i sostenibilitat de l'Administració local. S'autoritza l'oferta pública de llocs de treball per a funcionaris de l'Administració local d'habilitació nacional i per a diferents cossos de l'Agència Estatal de l'Administració tributària.
- [Llei orgànica 4/2014, d'11 de juliol](#), complementària de la Llei de racionalització del sector públic i altres mesures de reforma administrativa, per la qual es modifica la Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del poder judicial.
- [Llei 15/2014, de 16 de setembre](#), de racionalització del sector públic i altres mesures de reforma administrativa. Preveu la reordenació, la transformació i la supressió de bona part dels diferents organismes que formen part del sector públic estatal (administratiu, empresarial i fundacional), així com altres mesures més generals, com una innovadora regulació general sobre els consorcis administratius.
- [Llei 20/2014, de 29 d'octubre](#), per la qual es delega al Govern la potestat de dictar diversos textos refosos, en virtut del que estableixen l'article 82 i següents de la Constitució espanyola.
- [Llei 13/2015, de 24 de juny](#), de reforma de la Llei hipotecària aprovada pel Decret de 8 de febrer de 1946 i del text refós de la Llei de cadastre immobiliari, aprovat pel Reial decret legislatiu 1/2004, de 5 de març. S'estableixen mecanismes de coordinació entre el Registre de la Propietat i el Cadastre, d'acord amb les línies fixades per la CORA per eliminar les duplicitats.
- [Llei 19/2015, de 13 de juliol](#), de mesures de reforma administrativa en l'àmbit de l'Administració de justícia i del Registre Civil. Es preveuen mesures per posar en funcionament el sistema de subhastes electròniques a través d'un portal únic de subhastes judicials i administratives en l'Agència Estatal del BOE i per a la tramitació electrònica des dels centres sanitaris dels naixements i les defuncions.
- [Llei 23/2015, de 21 de juliol](#), ordenadora del Sistema d'Inspecció de Treball i Seguretat Social. S'adopten mesures de racionalització, simplificació i modernització i es duu a terme una regulació general sobre aquesta institució.
- [Llei 34/2015, de 21 de setembre](#), de modificació parcial de la Llei 58/2003, de 17 de desembre, general tributària. Entre les modificacions introduïdes, en l'àmbit administratiu destaca el nou règim legal de les reclamacions economicoadministratives.

- [Llei 39/2015, d'1 d'octubre](#), del procediment administratiu comú de les administracions públiques. En el marc de la CORA, és la primera de les dues lleis que substitueix la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú. En termes generals, pretén regular les relacions *ad extra* de les administracions públiques amb els administrats i donar impuls a l'administració electrònica. Així, s'ocupa dels aspectes del procediment administratiu (comú i també les especialitats en matèria sancionadora i de responsabilitat patrimonial), i d'altra banda incorpora també el règim dels actes administratius i la revisió corresponent. Amb caràcter general, entra en vigor el 2 d'octubre de 2016.
- [Llei 40/2015, d'1 d'octubre](#), de règim jurídic del sector públic. És el complement de la Llei 39/2015 i regula les relacions *ad intra* de l'Administració. S'ocupa, doncs, de la regulació sobre l'organització administrativa incorporant la regulació específica de l'Administració General de l'Estat (abans a la LOFAGE) i incidint en la racionalització del sector públic institucional. Inclou també els aspectes relatius als principis de la potestat sancionadora i la responsabilitat patrimonial i una extensa regulació sobre les relacions interadministratives.
- [Reial decret llei 3/2015, de 22 de març](#), pel qual es preveu una oferta d'ocupació pública extraordinària i addicional per lluitar contra el frau en els serveis públics, per a l'impuls del funcionament de l'Administració de justícia i en aplicació de les mesures previstes en la Llei 27/2013, de 27 de desembre, de racionalització i sostenibilitat de l'Administració local. S'autoritza una oferta d'ocupació pública en termes similars a l'any anterior, a la qual afegeix places per a l'Administració de justícia.
- [Reial decret legislatiu 1/2015, de 24 de juliol](#), pel qual s'aprova el text refós de la Llei de garanties i ús racional dels medicaments i productes sanitaris.
- [Reial decret legislatiu 2/2015, de 23 d'octubre](#), pel qual s'aprova el text refós de la Llei de l'Estatut dels treballadors.
- [Reial decret legislatiu 3/2015, de 23 d'octubre](#), pel qual s'aprova el text refós de la Llei d'ocupació.
- [Reial decret legislatiu 4/2015, de 23 d'octubre](#), pel qual s'aprova el text refós de la Llei del mercat de valors.
- [Reial decret legislatiu 5/2015, de 30 d'octubre](#), pel qual s'aprova el text refós de la Llei de l'Estatut bàsic de l'empleat públic.
- [Reial decret legislatiu 6/2015, de 30 d'octubre](#), pel qual s'aprova el text refós de la Llei sobre trànsit, circulació de vehicles de motor i seguretat viària.
- [Reial decret legislatiu 7/2015, de 30 d'octubre](#), pel qual s'aprova el text refós de la Llei de sòl i rehabilitació urbana.
- [Reial decret legislatiu 8/2015, de 30 d'octubre](#), pel qual s'aprova el text refós de la Llei general de la Seguretat Social.

j) Altres mesures d'organització administrativa i ocupació pública

Destaquem, finalment, un seguit de disposicions que, tot i estar-hi relacionades, no podem incloure com a derivades de la CORA, bé perquè són anteriors en el temps o bé perquè no hi estan expressament previstes entre les seves propostes.

- [Reial decret llei 15/2012, de 20 d'abril](#), de modificació del règim d'administració de la Corporació RTVE, que preveu la Llei 17/2006, de 5 de juny. Es modifica la composició i el règim de designació del Consell d'Administració de la Corporació RTVE i se'n limiten les retribucions.
- [Reial decret llei 20/2012, de 13 de juliol](#), de mesures per garantir l'estabilitat pressupostària i de foment de la competitivitat. S'aproven mesures en relació amb la despesa en matèria de personal: incompatibilitat de determinades percepcions dels alts càrrecs; reducció dels dies de lliure disposició i d'assumptes

particulars; homogeneïtzació del règim de permisos per a totes les administracions; modificació del règim de permisos sindicals, de les condicions de la situació d'incapacitat temporal i de l'edat de jubilació forçosa, entre d'altres.

- [Llei orgànica 8/2012, de 27 de desembre](#), de mesures d'eficiència pressupostària en l'Administració de justícia, per la qual es modifica la Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del poder judicial. S'adopten mesures en l'àmbit de la carrera judicial, de manera que es racionalitzen i es limiten les formes de suplència, es redefeixen les tasques de l'escola judicial, es flexibilitza la composició de les audiències provincials i es reforça la figura del jutge d'adscripció territorial.
- [Llei 4/2014, d'1 d'abril](#), bàsica de les cambres oficials de comerç, indústria, serveis i navegació. S'aprova un marc legislatiu general, després de les reformes d'urgència introduïdes pel Reial decret llei 13/2010. Es manté la naturalesa de les cambres oficials com a corporacions de dret públic representatives d'interessos privats, si bé se'n destaca el caràcter consultiu i de col·laboració amb les administracions públiques, així com el caràcter voluntari de la seva adscripció, del qual deriva el principi general de pertinença de totes les empreses a les cambres, sense que això comporti cap obligació econòmica.

2.2.3 XII legislatura (juliol 2016 -)

Després de la paràlisi legislativa durant l'XI legislatura (de gener a juny de 2016), conculsa sense la formació de govern, en un nou context econòmic i també politicoinstitucional, es donen per conculses bona part de les reformes estructurals i es produeix una reducció de les iniciatives legislatives que tenen com a causa directa la crisi econòmica.

a) Sistema financer

- [Reial decret llei 4/2016, de 2 de desembre](#), de mesures urgents en matèria financer. Es regulen determinats aspectes relacionats amb el Fons Únic de Resolució, amb el règim comptable específic de la Sareb i amb el termini de desinversió pel FROB a les entitats en què participa.

b) Activitat empresarial i contractació pública

- [Reial decret llei 11/2017, de 23 de juny](#), de mesures urgents en matèria financer. D'una banda, es modifica el règim jurídic de les cooperatives de crèdit per integrar-les en els sistemes de protecció europeus, i, de l'altra, es modifica puntualment la normativa concursal de les entitats de crèdit i les empreses d'inversió.
- [Llei 6/2017, de 24 d'octubre](#), de reformes urgents del treball autònom.
- [Llei 9/2017, de 8 de novembre](#), de contractes del sector públic, per la qual es traslladen a l'ordenament jurídic espanyol les directives del Parlament Europeu i del Consell 2014/23/UE i 2014/24/UE, de 26 de febrer de 2014.

c) Ocupació i mercat laboral

- [Reial decret llei 7/2017, de 28 d'abril](#), pel qual es prorroga i es modifica el Programa d'activació per a l'ocupació.
- [Reial decret llei 14/2017, de 6 d'octubre](#), pel qual s'aprova la reactivació extraordinària i per temps limitat del programa de requalificació professional de les persones que esgotin la seva protecció per desocupació.

d) Sector immobiliari i hipotecari

- [Reial decret llei 1/2017, de 20 de gener](#), de mesures urgents de protecció de consumidors en matèria de clàusules terra. Es crea un sistema de reclamació prèvia de caràcter voluntari dels consumidors davant les entitats financeres per atendre les peticions que es formulin en relació amb les clàusules terra.

- [Reial decret llei 5/2017, de 17 de març](#), pel qual es modifica el Reial decret llei 6/2012, de 9 de març, de mesures urgents de protecció de deutors hipotecaris sense recursos, i la Llei 1/2013, de 14 de maig, de mesures per reforçar la protecció als deutors hipotecaris, reestructuració de deute i lloguer social. S'amplien l'àmbit d'aplicació i la vigència temporal de les mesures del Reial decret llei 6/2012 i s'estableixen mecanismes de lloguer en favor dels deutors executats.

e) Serveis econòmics i infraestructures

- [Reial decret llei 7/2016, de 23 de desembre](#), pel qual es regula el mecanisme de finançament del cost del bo social i altres mesures de protecció al consumidor vulnerable d'energia elèctrica. Es modifica el règim de finançament del bo social com a resultat de la jurisprudència contenciosa administrativa que va declarar nul·la la seva regulació en el Reial decret 968/2014.

f) Organització i ocupació pública

- [Reial decret llei 13/2017, de 7 de juliol](#), pel qual s'aprova una oferta d'ocupació pública extraordinària i addicional per al reforç de la lluita contra el frau fiscal, a la Seguretat Social, en l'àmbit laboral i del control de la despesa, per a la millora en la prestació de determinats serveis als ciutadans, i pel qual es creen especialitats en cossos i escales de l'Administració de l'Estat i els seus organismes públics.

g) Finançament i règim pressupostari del sector públic

- [Reial decret llei 20/2017, de 29 de desembre](#), pel qual es prorroguen i s'aproven diverses mesures tributàries i altres mesures urgents en matèria social. S'adopten una sèrie de mesures d'actualització i de determinació d'importos i límits per fixar en diferents àmbits abans de l'1 de gener de 2018.
- [Reial decret llei 1/2018, de 23 de març](#), pel qual es prorroga per a 2018 la destinació del superàvit de les corporacions locals per a inversions financerament sostenibles i se'n modifica l'àmbit objectiu.
- [Llei 3/2017, de 27 de juny](#), de Pressupostos Generals de l'Estat per a l'any 2017.

2.3 Normativa catalana

Les mesures legislatives adoptades per la Generalitat han estat presidides pel context de prioritització de l'estabilitat i la sostenibilitat de les finances públiques que acabem de presentar. La singularitat l'ha constituït la situació del pla economicofinancer, així com la durada menor de les legislatures, que ha impedit mantenir un cicle pressupostari regular. En la presentació, seguim utilitzant el criteri temporal i material, en la mateixa combinació feta per al cas estatal.

2.3.1 VIII legislatura (- octubre 2010)

En la primera legislatura de la crisi (iniciada més d'un any abans que s'accepti l'inici d'aquesta), les mesures adoptades per abordar-la es concentren especialment en el darrer tram temporal i tenen encara un caràcter limitat i no estructural.

a) Sector financer

- [Decret llei 5/2010, de 3 d'agost](#), de modificació del text refós de la Llei de caixes d'estalvis de Catalunya, aprovat pel Decret legislatiu 1/2008, d'11 de març. S'adapta a la reforma aprovada pel Reial decret llei 11/2010.

b) Foment de l'activitat empresarial

- [Decret llei 1/2008, d'1 de juliol](#), de mesures urgents en matèria fiscal i financera. S'incrementa el límit d'endeutament autoritzat a l'Institut Català de Finances i s'amplia l'autorització per prestar avals en relació amb operacions de titulització d'actius per tal de garantir al sector empresarial l'accés als recursos

financers necessaris per dur a terme la seva activitat. S'introdueix un benefici fiscal en relació amb la rehabilitació de l'habitatge habitual.

- [Llei 8/2009, de 13 de maig](#), de modificació de determinats preceptes relatius a l'interès de demora del text refós de la Llei de finances públiques de Catalunya i de la Llei 15/2008, de 23 de desembre, de pressupostos de la Generalitat de Catalunya per a l'any 2009.

c) Drets i serveis socials

- [Decret llei 1/2010, de 12 de gener](#), de modificació de la Llei 10/1997, de 3 de juliol, de la renda mínima d'inserció. Es flexibilitzen els requisits per accedir a aquesta prestació.
- [Llei 21/2010, de 7 de juliol](#), d'accés a l'assistència sanitària de cobertura pública a càrrec del Servei Català de la Salut. Es regulen la titularitat i l'exercici d'aquest dret per a tots els ciutadans residents a Catalunya. Es destaca, al preàmbul, la cobertura per a les persones aturades.

d) Organització administrativa i ocupació pública

- [Decret llei 3/2010, de 29 de maig](#), de mesures urgents de contenció de la despesa i en matèria fiscal per a la reducció del dèficit públic. S'aproven modificacions en matèria retributiva del personal al servei de l'Administració de la Generalitat de Catalunya i sobre determinats impostos (impost sobre transmissions patrimonials i actes jurídics documentats i impost especial sobre determinats mitjans de transport).
- [Decret llei 4/2010, de 3 d'agost](#), de mesures de racionalització i simplificació de l'estructura del sector públic de la Generalitat de Catalunya.

e) Finances públiques i normes de caràcter general

- [Llei 7/2008, de 5 de juny](#), de modificació de la Llei 16/2007, de 21 de desembre, de pressupostos de la Generalitat de Catalunya per a l'any 2008. S'hi inclouen quaranta-dues mesures de dinamització econòmica i de suport als sectors socials més afectats per la desacceleració.
- [Llei 15/2008, de 23 de desembre](#), de pressupostos de la Generalitat de Catalunya per a l'any 2009.
- [Llei 16/2008, de 23 de desembre](#), de mesures fiscals i financeres. Inclou una sèrie de mesures fiscals (creació de noves taxes i modificació de tributs cedits, entre els quals destaquen els de l'impost sobre transmissions patrimonials i actes jurídics documentats, «per fer menys costosa la situació del sector immobiliari») i altres mesures relatives a les finances públiques (entre d'altres, relatives a la gestió financera i el control del sector públic, mesures de tipus social, foment del programa de barris i modificacions en la regulació de la contractació pública autonòmica).
- [Llei 21/2009, de 18 de desembre](#), de concessió d'un crèdit extraordinari i d'un suplement de crèdit als pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2009. Es justifiquen per garantir el nivell de prestació dels serveis i per poder complir l'objectiu d'estabilitat pressupostària.
- [Llei 25/2009, de 23 de desembre](#), de pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2010.
- [Llei 26/2009, del 23 de desembre](#), de mesures fiscals, financeres i administratives. Quant a les mesures fiscals, destaca la regulació d'algunes taxes (se'n crea una de nova en relació amb els drets de concessió d'autoritacions de treball per a estrangers). També hi ha mesures relatives a la gestió financera i al control públic (increment d'obligacions informatives i autoritzacions en matèria d'endeutament per a les entitats del sector públic) i modificacions en la legislació de patrimoni de la Generalitat (actualització d'importos o agilitació del procediment de subhasta).
- [Llei 19/2010, de 7 de juny](#), de regulació de l'impost sobre successions i donacions. Duu a terme una regulació completa, sistemàtica i ordenada de l'impost i alhora pretén la simplificació i la millora de la gestió de l'impost.

- [Llei 24/2010, de 22 de juliol](#), d'aprovació de l'escala autonòmica de l'impost sobre la renda de les persones físiques. S'incrementen els tipus de gravamen de les rendes més altes.

2.3.2 IX legislatura (desembre 2010 - octubre 2012)

En aquest període s'inicien les principals mesures d'abast estructural, amb especial intensitat en la racionalització de l'organització administrativa.

a) Sector financer

- Llei 9/2012, de 25 de juliol, de modificació del text refós de la Llei de caixes d'estalvis de Catalunya. S'adapta a les modificacions de la normativa estatal, tant pel que fa al procés de transformació com a les peculiaritats del seu règim jurídic i control.

b) Activitat econòmica

- [Decret llei 1/2011, de 15 de febrer](#), de modificació de la Llei 18/2002, de 5 de juliol, de cooperatives de Catalunya.
- [Llei 9/2011, de 29 de desembre](#), de promoció de l'activitat econòmica. S'introdueix un gran nombre de modificacions legislatives sectorials amb la finalitat de simplificació administrativa i normativa, de racionalització de les administracions públiques i de no imposició de càrregues que puguin afectar la competitivitat empresarial.
- [Llei 3/2012, de 22 de febrer](#), de modificació del text refós de la Llei d'urbanisme, aprovat pel Decret legislatiu 1/2010, de 3 d'agost. Es preveuen una sèrie de mesures instrumentals i tècniques per assolir la simplificació administrativa i la promoció de l'activitat econòmica. S'agiliten tràmits i procediments en diferents fases i àmbits de l'urbanisme.
- [Decret llei 4/2012, de 30 d'octubre](#), de mesures en matèria d'horaris comercials i determinades activitats de promoció. Es pretén aclarir el règim jurídic aplicable, atès que el nou Reial decret llei 20/2012 entrava en contradicció amb la regulació catalana.

c) Organització administrativa i ocupació pública

- [Decret llei 3/2011, de 20 de desembre](#), de mesures urgents en matèria de tresoreria. Es preveu, entre d'altres, l'ajornament de l'import de la paga extraordinària del personal del sector públic, així com la suspensió dels acords i els pactes sindicals que contradiguin les mesures que preveu el decret llei.
- [Llei 8/2011, de 27 de desembre](#), de modificació de la Llei 12/2010, de 19 de maig, del Consell de Governos Locals. Al·legant la situació de crisi econòmica i les limitacions pressupostàries, se'n suprimeixen l'autonomia pressupostària i el personal propi.
- [Llei 11/2011, de 29 de desembre](#), de reestructuració del sector públic per a agilitar l'activitat administrativa. S'aprova la supressió de determinats organismes i entitats, així com una àmplia reordenació administrativa, orgànica i funcional, que afecta diversos òrgans i entitats en àmbits sectorials específics (salut, territori, cultura i altres).
- [Decret llei 2/2012, de 25 de setembre](#), sobre millores de la prestació econòmica d'incapacitat temporal del personal al servei de l'Administració de la Generalitat, del seu sector públic i de les universitats públiques catalanes. S'adapta la normativa catalana al Reial decret 20/2012 i s'adopta el mateix règim jurídic que per als empleats de l'Administració General de l'Estat.

d) Finances públiques i normes de caràcter general

- [Llei 1/2011, de 17 de febrer](#), d'autoritacions financeres i normes pressupostàries i tributàries durant el període de pròrroga pressupostària.
- [Llei 3/2011, de 8 de juny](#), de modificació de la Llei 19/2010, de 7 de juny, de regulació de l'impost sobre successions i donacions. S'introdueix una bonificació del 99% de l'impost de successions per als contribuents dels grups de parentiu més propers (I i II).
- [Decret llei 4/2011, de 20 de desembre](#), de necessitats financeres del sector públic en pròrroga pressupostària. S'autoriza el Govern a dur a terme, amb alguns límits, operacions d'endeutament fins a l'aprovació dels nous pressupostos.
- [Llei 1/2012, de 22 de febrer](#), de pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2012.
- [Llei 5/2012, de 20 de març](#), de mesures fiscals, financeres i administratives i de creació de l'impost sobre les estades en establiments turístics. Es preveu una intesa regulació de mesures fiscals (on destaca la creació d'una taxa en l'àmbit sanitari i dues en l'Administració de justícia). Quant a la regulació de les finances públiques, destaquen noves mesures d'estalvi pressupostari en matèria de funció pública. Finalment, es crea el nou impost en l'àmbit turístic.
- [Llei 6/2012, de 17 de maig](#), d'estabilitat pressupostària. Regula la concreció del contingut i les eines principals perquè l'Administració autonòmica compleixi amb aquest principi.
- [Decret llei 1/2012, de 26 de juny](#), de mesures per complir el Pla econòmic financer de reequilibri de la Generalitat de Catalunya i altres necessitats derivades de la conjuntura economicofinancera. S'autoritzen, entre d'altres, diversos increments d'endeutament.
- [Decret llei 3/2012, de 16 d'octubre](#), de reordenació urgent de determinades garanties financeres del sector públic de la Generalitat de Catalunya i de modificacions tributàries. S'adopten mesures en matèria d'endeutament i es modifica un aspecte de l'impost sobre estades en establiments turístics abans de la seva entrada en vigor l'1 de novembre.

2.3.3 X legislatura (desembre 2012 - agost 2015)

Aquesta etapa es caracteritza per la continuïtat i la intensificació de les reformes estructurals en termes similars als anteriors, si bé en el darrer període temporal s'observen ja algunes mesures que intenten pal·liar o revertir els ajustos fets i es culminen reformes en l'àmbit social.

a) Activitat econòmica i mercat laboral

- [Llei 12/2015, de 9 de juliol](#), de cooperatives. Incorpora i actualitza els canvis normatius dels darrers anys i posa en valor la resiliència de les cooperatives davant la crisi econòmica.
- [Llei 13/2015, de 9 de juliol](#), d'ordenació del sistema d'ocupació i del Servei Públic d'Ocupació de Catalunya. Es regula el Servei Públic d'Ocupació, que integra no només les polítiques actives d'ocupació, sinó també les que tenen a veure amb la formació, l'assistència i l'acompanyament de les persones desocupades i els col·lectius més desfavorits.

b) Habitatge i serveis de caràcter social

- [Llei 20/2014, de 29 de desembre](#), de modificació de la Llei 22/2010, de 20 de juliol, del Codi de consum de Catalunya, per a la millora de la protecció de les persones consumidores en matèria de crèdits i préstecs hipotecaris, vulnerabilitat econòmica i relacions de consum.

- [Decret llei 1/2015, de 24 de març](#), de mesures extraordinàries i urgents per a la mobilització dels habitatges provinents de processos d'execució hipotecària. S'estableix el dret de tanteig i retracte a favor de l'Administració autonòmica en aquests processos, mesures sancionadores i expropiadores, i el deure de comunicació i inscripció en registre creat a l'efecte de l'adquisició d'habitatges procedents d'execució hipotecària.
- [Llei 14/2015, de 21 de juliol](#), de l'impost sobre els habitatges buits, i de modificació de normes tributàries i de la Llei 3/2012.
- [Llei 24/2015, del 29 de juliol](#), de mesures urgents per a afrontar l'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la pobresa energètica. A partir d'un diagnòstic sobre els efectes de la crisi sobre la pobresa, s'adopten mesures en l'àmbit de l'accés a l'habitatge (procediments específics extrajudicials i judicials per a situacions de sobreendeutament, per evitar els desnonaments i per augmentar el parc d'habitatges accessibles) i la lluita contra la pobresa energètica (mesures preventives i ajuts).

c) Organització administrativa i ocupació pública

- [Decret llei 2/2013, de 19 de març](#), de modificació del règim de millores de la prestació econòmica d'incapacitat temporal del personal al servei de l'Administració de la Generalitat, del seu sector públic i de les universitats públiques catalanes. Es modifica el Decret llei 2/2012 per tal que inclogui dos supòsits excepcionals de percepció de la totalitat de la retribució.
- [Decret llei 4/2013, de 22 d'octubre](#), pel qual s'autoritza l'Institut Català de Finances a constituir una societat anònima perquè actuï com a entitat de crèdit i es modifiquen determinats preceptes de la seva llei (Decret legislatiu 4/2002, de 24 de desembre).
- [Decret llei 5/2013, de 22 d'octubre](#), de mesures de racionalització i simplificació de l'estructura del sector públic de la Generalitat de Catalunya. Se suprimeixen i se simplifiquen determinades entitats instrumentals de la Generalitat de Catalunya en sectors diversos.
- [Decret llei 9/2014, de 30 de desembre](#), de mesures urgents en matèria de personal. Es deixen sense efecte determinades mesures retributives aprovades per la Llei 1/2014 (reducció de la paga extraordinària i d'un 15% de la jornada dels llocs ocupats per personal interí).

d) Administració local

- [Llei 5/2014, de 8 d'abril](#), de mesures relatives al Fons de cooperació local de Catalunya del 2013 i el 2014. S'aproven dotacions complementàries per a ajuntaments i consells comarcals per suplir la manca d'aportacions dels exercicis anteriors.
- [Decret llei 3/2014, de 17 de juny](#), pel qual s'estableixen mesures urgents per a l'aplicació a Catalunya de la Llei 27/2013, de 27 de desembre, de racionalització i sostenibilitat de l'Administració local. No va ser convalidat pel Parlament, atenent al [Dictamen 16/2014, d'11 de juliol, del Consell de Garanties Estatutàries](#).
- [Decret llei 4/2014, de 22 de juliol](#), pel qual s'estableixen mesures urgents per adaptar els convenis, els acords i els instruments de cooperació subscrits entre l'Administració de la Generalitat i els ens locals de Catalunya a la disposició addicional novena de la Llei 27/2013, de 27 de desembre, de racionalització i sostenibilitat de l'Administració local. Regula la part del Decret llei 3/2014 no subjecta a objeccions per part del Consell de Garanties Estatutàries.
- [Llei 16/2015, de 21 de juliol](#), de simplificació de l'activitat administrativa de l'Administració de la Generalitat i dels governs locals de Catalunya i d'impuls de l'activitat econòmica. Més enllà de la regulació general i sectorial en matèria de simplificació administrativa, destaquem la modificació de la legislació de règim local, que, entre altres aspectes, introdueix un procediment voluntari perquè els

municipis puguin suspendre temporalment la prestació de determinats serveis mínims per insuficiència financera.

e) Finances públiques i normes de caràcter general

- [Decret llei 5/2012, de 18 de desembre](#), de l'impost sobre els dipòsits en les entitats de crèdit. Creació d'un nou tribut propi en què el fet imposable és la captació de dipòsits fets per les entitats financeres de caràcter privat.
- [Decret llei 7/2012, de 27 de desembre](#), de mesures urgents en matèria fiscal que afecten l'impost sobre el patrimoni.
- [Decret llei 1/2013, de 22 de gener](#), de necessitats financeres del sector públic en pròrroga pressupostària.
- [Llei 1/2014, de 27 de gener](#), de pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2014.
- [Llei 4/2014, de 4 d'abril](#), de l'impost sobre els dipòsits en les entitats de crèdit. Tramitació com a llei del Decret llei 5/2012.
- [Decret llei 1/2014, de 3 de juny](#), pel qual es modifica el text refós de la Llei de taxes i preus públics de la Generalitat de Catalunya. Es modifica el tipus i se simplifica la taxa en l'àmbit de l'Administració de justícia d'acord amb la Llei 5/2012.
- [Llei 12/2014, de 10 d'octubre](#), de l'impost sobre l'emissió d'òxids de nitrogen a l'atmosfera produïda per l'aviació comercial, de l'impost sobre l'emissió de gasos i partícules a l'atmosfera produïda per la indústria i de l'impost sobre la producció d'energia elèctrica d'origen nuclear.
- [Llei 15/2014, de 4 de desembre](#), de l'impost sobre la provisió de continguts per part de prestadors de serveis de comunicacions electròniques i de foment del sector audiovisual i la difusió cultural digital.
- [Decret llei 6/2014, de 23 de desembre](#), de necessitats financeres del sector públic en pròrroga pressupostària.
- [Llei 3/2015, d'11 de març](#), de mesures fiscals, financeres i administratives. Es modifica el règim d'alguns tributs propis i d'altres cedits; es flexibilitzen els requisits per a l'autorització d'endeutament; s'adopten mesures en matèria de retribucions, de negociació col·lectiva dels empleats públics i de racionalització del sector públic de la Generalitat (en general i de l'àmbit sanitari), i es modifica legislació administrativa sectorial diversa (habitatge, ordenació ambiental, aigües i transports).
- [Llei 2/2015, d'11 de març](#), de pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2015. Es posa de manifest el contrast entre la recuperació econòmica general i l'empitjorament de la situació fiscal de la Generalitat.
- [Decret llei 2/2015, de 28 de juliol](#), pel qual es modifica parcialment el text refós de la Llei de l'Institut Català de Finances, aprovat pel Decret legislatiu 4/2002, de 24 de desembre. Es modifiquen alguns aspectes del seu règim jurídic per adequar-lo a la classificació europea com a entitat financera en virtut del SEC 2010.
- [Llei 21/2015, de 29 de juliol](#), de finançament del sistema de transport públic de Catalunya. Es determinen les obligacions de les diferents administracions públiques competents, s'identifiquen els costos del sistema i les aportacions que cal fer i s'impulsa la coordinació, l'accessibilitat i la intermodalitat entre els diferents serveis de transport.

2.3.4 XI legislatura (octubre 2015 - octubre 2017)

Es dona continuïtat a les mesures de l'etapa anterior, si bé aquesta legislatura està presidida per una activitat legislativa menor.

a) Activitat econòmica i mercat laboral

- [Decret llei 2/2016, de 17 de maig](#), de modificació de la Llei 6/1998, de 13 de maig, de regulació del funcionament de les seccions de crèdit de les cooperatives. S'adopten mesures davant els problemes financers i la manca de liquiditat d'algunes cooperatives.
- [Decret llei 3/2016, de 31 de maig](#), de mesures urgents en matèria de contractació pública. Es transposen les disposicions d'aplicació directa de determinades directives europees de contractació davant la manca de transposició feta per la legislació estatal.

b) Habitatge i drets socials

- [Llei 4/2016, de 23 de desembre](#), de mesures de protecció del dret a l'habitatge de les persones en risc d'exclusió residencial. Entre d'altres, destaquen les mesures de resolució extrajudicial de processos de desnonaments, d'expropiació temporal d'habitatges buits per causa d'interès social o l'obligació de reallojament temporal de persones en risc d'exclusió.
- [Llei 14/2017, de 20 de juliol](#), de la renda garantida de ciutadania. Culmina la iniciativa legislativa popular presentada en la X legislatura i regula el dret que preveu l'article 24.3 EAC.

c) Organització administrativa i ocupació pública

- [Decret llei 1/2016, de 19 de gener](#), d'aplicació de l'increment retributiu d'un u per cent per al personal del sector públic de la Generalitat de Catalunya per al 2016. Aplicació de la possibilitat que preveu la Llei de Pressupostos Generals de l'Estat.
- [Decret llei 5/2016, d'11 d'octubre](#), de recuperació de la paga extraordinària i addicional del mes de desembre de 2012 per al personal dels cossos de l'Administració de justícia a Catalunya.
- [Decret llei 4/2017, de 18 de juliol](#), de modificació del règim de millores de la prestació econòmica d'incapacitat temporal del personal al servei de l'Administració de la Generalitat, del seu sector públic i de les universitats públiques catalanes. S'inclouen nous supòsits excepcionals que permeten la percepció de la totalitat de les retribucions.

d) Finances públiques i normes de caràcter general

- [Decret llei 4/2015, de 29 de desembre](#), de necessitats financeres del sector públic i altres mesures urgents en pròrroga pressupostària.
- [Decret llei 6/2016, de 27 de desembre](#), de necessitats financeres del sector públic en pròrroga pressupostària.
- [Llei 4/2017, de 28 de març](#), de pressupostos de la Generalitat de Catalunya per al 2017. Es parteix ja d'un diagnòstic de «recuperació de l'activitat econòmica i reducció d'atur».
- [Llei 5/2017, de 28 de març](#), de mesures fiscals, administratives, financeres i del sector públic i de creació i regulació dels impostos sobre grans establiments comercials, sobre estades en establiments turístics, sobre elements radiotòxics, sobre begudes ensucrades envasades i sobre emissions de diòxid de carboni.
- [Llei 6/2017, de 9 de maig](#), de l'impost sobre els actius no productius de les persones jurídiques. Es crea aquest nou impost amb la finalitat de «desincentivar les possibles estratègies d'elusió fiscal, millorar

l'eficiència en la utilització d'aquests actius de contingut econòmic i contribuir, en part, a una certa redistribució».

2.3.5 XII legislatura (gener 2018 -)

En el context conegut de retard en la formació de govern i tot just iniciada la nova legislatura, quan redactem aquest recull, destaquem només les disposicions següents:

- [Decret llei 1/2018, de 9 de març](#), de necessitats financeres del sector públic en pròrroga pressupostària.
- [Decret llei 2/2018, de 9 de març](#), de recuperació d'una part de la paga extraordinària i addicional del mes de desembre de 2012 del personal del sector públic de la Generalitat de Catalunya.

3 Referències bibliogràfiques

Aquest apartat conté una relació de referències bibliogràfiques, sense cap pretensió d'exhaustivitat, publicades a partir de l'any 2008, que poden contribuir a l'estudi de l'impacte de la crisi econòmica en el sector públic estatal (i català). Amb aquesta finalitat, les referències s'ordenen, després d'uns primers apartats introductoris, a partir dels aspectes de la part general del dret administratiu, i s'hi descarten, per motius d'espai, les referències a estudis sectorials.

3.1 Aproximació interdisciplinària

La relació entre crisi i sector públic ha estat estudiada des de diferents disciplines afins al dret públic com ara l'economia, la ciència política i de l'administració, la gestió pública i el *management*, entre d'altres. N'incloem aquí un llistat, merament exemplificatiu, amb algunes referències de caràcter més divulgatiu.

BRUGUÉ, Joaquim. *Polítiques municipals innovadores en contextos de crisi i austeritat: experiència en els petits municipis de Girona*. Escola d'Administració Pública de Catalunya - UdG, 2014.

GONZÁLEZ RABANAL, Miryam de la Concepción; DE ANDRÉS, Christopher O. (coords.). *Estrategias y acciones de gobierno en el marco de una crisis persistente*. Universitas Editorial, 2014.

KRUGMAN, Paul. *El retorno de la depresión y la crisis actual*. Barcelona: Crítica, 2009.

MAS-COLELL, Andreu [et al.]. *Turbulències i tribulacions. Els anys de les retallades*. Barcelona: Edicions 62, 2018.

MATA SIERRA, María Teresa (dir.); BLASCO DELGADO, Carolina (coord.). *Alternativas de financiación en época de crisis*. Valladolid: Lex Nova, 2014.

PETERS, Guy B. [et al.]. «Global Financial Crisis, Public Administration and Governance: Do New Problems Require New Solutions?» *Public Organisation Review*, vol. 11, núm. 1 (2011), p. 13-27.

POLLIT, Christopher; BOUCKAERT, Geert. *Public Management Reform. A Comparative Analysis into the Age of Austerity*. 4a ed. Oxford: Oxford University Press, 2017.

RAMIÓ MATA, Carles. «La gestión pública en tiempos de crisis». *Revista Venezolana de Gestión Pública*, núm. 1 (2010).

ROCHET, Claude [et al.]. «La crisis como una estrategia de cambio en las organizaciones públicas». *Revista internacional de ciencias administrativas: revista de administración pública comparada*, vol. 74, núm. 1 (2008), p. 71-86.

RUIZ ALMENDRAL, Violeta. *Estabilidad Presupuestaria y Gasto Público en España*. Las Rozas, Madrid: La Ley, 2008.

TOBOSO, Fernando; CABALLERO, Gonzalo (eds.). *Democracia y Políticas Económicas*. Madrid: Editorial Síntesis, 2015.

VAILLANCOURT, François. «La crisis económica que arrancó en 2007 en Canadá: restricciones subnacionales al déficit y respuesta política». *Cuadernos de Derecho Público*, núm. 38 (2009), p. 201-212.

3.2 Obres jurídiques de caràcter general

L'anàlisi jurídica de la relació entre crisi econòmica i sector públic ha portat, d'una banda, a reflexions doctrinals, d'un caire més sistèmic i teòric, sobre les transformacions del dret públic i el paper del dret administratiu que han incidit o reorientat debats ja existents abans de la crisi (com la globalització jurídica, la relació entre Estat i mercat, etc.). D'altra banda, abunden també les obres col·lectives que aborden les mesures concretes adoptades per a fer front a la crisi, ja sigui des d'una perspectiva globalitzadora o bé com un recull ordenat d'estudis sectorials.

BLASCO ESTEVE, Avelino (coord.). *El Derecho público de la crisis económica, transparencia y sector público: hacia un nuevo derecho administrativo. Actas del VI Congreso de la Asociación Española de Profesores de Derecho Administrativo*. Madrid: INAP, 2012.

BASSOLS COMA, Martín. «La crisis económica y sus repercusiones en el Derecho público económico; el Principio de Buena Regulación Económica, supresión de cargas administrativas y constitucionalización de la estabilidad presupuestaria». *Noticias de la Unión Europea*, núm. 325 (2012).

CARRO FERNÁNDEZ-VALMAYOR, José Luis. «Reflexiones sobre las transformaciones actuales del Derecho público, en especial del Derecho administrativo». *Revista de Administración Pública*, núm. 193 (2014), p. 11-44.

CUETO PÉREZ, Miriam. «Crisis económica y administración pública». *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 99-100 (2014), p. 1053-1091.

El Cronista del Estado Social y Democrático de Derecho, núm. 28 i 29 (2012). (Exemplars dedicats monogràficament a la crisi econòmica).

EMBID IRUJO, Antonio. *El Derecho de la crisis económica*. Zaragoza: Prensas Universitarias de Zaragoza, 2009.

ESTEVE PARDO, José. *La nueva relación entre Estado y sociedad. Aproximación al trasfondo de la crisis*. Madrid: Marcial Pons, 2013.

EZQUERRA HUERVA, Antonio (dir.). *Crisis económica y Derecho administrativo. Una visión general y sectorial de las reformas implantadas con ocasión de la crisis económica*. Cizur Menor: Editorial Aranzadi, 2016.

GONZÁLEZ SANFIEL, Andrés Manuel (dir.). *El derecho ante la crisis: nuevas reglas de juego*. Barcelona: Atelier, 2013.

IANNELLA, Mario. «Conseguenze della crisi economicofinanziaria sulle istituzioni della Spagna». *Federalismi.it*, núm. 2 (2016).

LÓPEZ BENÍTEZ, Mariano; FUENTETAJA PASTOR, Jesús Ángel; RODRÍGUEZ-CAMPOS GONZÁLEZ, Sonia (coords.). *Las reformas administrativas de la crisis*. Cizur Menor: Aranzadi, 2017.

MARTÍN-RETORTILLO, Lorenzo. «El Derecho administrativo ante la crisis». *Revista Española de Derecho Administrativo*, núm. 157 (2013), p. 117 i seg.

MORCILLO MORENO, Juana; DE LA SIERRA MORÓN, Susana. «From national Administrative Law to globalisation: economic crisis, governance and regulated self-regulation: Spain». *European Review of Public Law*, núm. 23 (2011), p. 381-407.

PIÑAR MAÑAS, José Luis (coord.). *Crisis económica y crisis del Estado de bienestar. El papel del Derecho Administrativo. Actas del XIX Congreso Ítalo-Español de Profesores de Derecho Administrativo*. Madrid: Editorial Reus, 2013.

RODRÍGUEZ DE SANTIAGO, José María; VELASCO CABALLERO, Francisco (coords.). *Anuario de la Facultad de Derecho de la Universidad Autónoma de Madrid*, núm. 14 (2010). (Exemplar dedicat a: *Estado y mercado en situación de crisis*).

SÁNCHEZ MORÓN, Miguel. «El impacto de la crisis económica en las instituciones españolas y europeas». *Documentación Administrativa: Nueva Época*, núm. 1 (2014).

SOSA WAGNER, Francisco; Fuertes López, Mercedes. *Bancarrotas del Estado y Europa como contexto*. Madrid: Marcial Pons, 2011.

3.3 Dret comparat

Els estudis comparats han estat particularment prolífics en l'anàlisi sectorial de les respostes a la crisi. Des d'una perspectiva més sistèmica o general, que és la que aquí ens ocupa, altres treballs s'han dedicat a comparar el paper de l'Administració pública durant la crisi entre els diferents estats. A més de la selecció següent, necessàriament testimonial, hem incorporat també referències comparades en alguns apartats posteriors.

BALAGUER CALLEJÓN, Francisco (coord.). *The dimension of the public administration in the context of globalization: La dimensión de la administración pública en el contexto de la globalización*. Cizur Menor: Thomson Reuters-Aranzadi, 2015. (També a *Revista de Derecho Constitucional Europeo*, números monogràfics 20 a 23).

DE LA SIERRA MORÓN, Susana. «Límites y utilidades del derecho comparado en el derecho público. En particular, el tratamiento jurídico de la crisis económico-financiera». *Revista de Administración Pública*, núm. 201 (2016), p. 69-99.

European review of public law-Revue européenne de droit public, núm. 25, 2013. (Exemplar dedicat a: *Le droit public et la crise économique*).

GONZÁLEZ TEMPRANO, Antonio. «Crisis económica y Sector Público en los países desarrollados». *Cuadernos de Gobierno y Administración Pública*, vol. 1, núm. 1 (2014), p. 57-75.

KILPATRICK, Claire; DE WITTE, Bruno (eds.). *Social Rights in Times of Crisis in the Eurozone: The Role of Fundamental Rights' Challenges*. Working Papers - European University Institute, 2014.

Themis, Revista da Faculdade de Direito da Universidade Nova da Lisboa, núm. extraordinari 5 (2015). (Exemplar dedicat a: *X Colóquio Luso-Espanhol de Professores de Direito Administrativo: A crise actual e o Direito Administrativo: semelhanças e diferenças entre Portugal sob Assistência externa e Espanha sem Intervenção*).

VIDAL PRADO, Carlos; DELGADO, David (coords.). *Crisis económica y reforma de las Administraciones públicas. Un estudio comparado*. Madrid: Instituto Nacional de Administración Pública, 2017.

3.4 Crisi econòmica i bases constitucionals de l'Administració pública

Des de la perspectiva constitucional, el protagonisme és per a l'estudi la reforma de l'article 135 CE. Tanmateix, hi ha també reflexions importants sobre l'afectació de la crisi econòmica a les bases constitucionals de l'estat social i democràtic de dret, així com del model d'organització territorial. Com hem advertit, les referències a aquesta segona qüestió ho són només en la mesura en què hi ha una connexió directa amb la crisi econòmica, sense entrar, per tant, en els debats que cadascun d'aquests elements de l'Estat ha viscut (i viu) més enllà d'aquesta crisi.

3.4.1 Crisi econòmica i constitucionalització de l'estabilitat pressupostària

ARROYO GIL, Antonio; GIMÉNEZ SÁNCHEZ, Isabel. «La incorporación constitucional de la cláusula de estabilidad presupuestaria en perspectiva comparada: Alemania, Italia y Francia». *Revista Española de Derecho Constitucional*, núm. 98 (2013), p. 149 i seg.

ASOCIACIÓN DE LETRADOS DEL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL. *Crisis y Constitución. XIX Jornadas de la Asociación de Letrados del Tribunal Constitucional*. CEPC, 2015.

BALAGUER CALLEJÓN, Francisco. «Una interpretación constitucional de la crisis económica». *Revista de Derecho Constitucional Europeo*, núm. 19 (2013).

BASSOLS COMA, Martín. «La reforma del artículo 135 de la Constitución española y la constitucionalización de la estabilidad presupuestaria: el proceso parlamentario de elaboración de la reforma constitucional». *Revista Española de Derecho Administrativo*, núm. 155 (2012), p. 21-41.

CARRILLO, Marc. «Constitución y control de las finanzas públicas». *Revista Española de Derecho Constitucional*, núm. 101 (2014).

DE LA HUCHA CELADOR, Fernando. «La reforma del artículo 135 de la Constitución: Estabilidad presupuestaria y deuda pública». *Revista Española de Derecho Financiero*, núm. 153 (2012).

EMBID IRUJO, Antonio. *La constitucionalización de la crisis económica*. Madrid: Iustel, 2012.

GARCÍA ROCA, Francisco Javier; MARTÍNEZ LAGO, Miguel Ángel. «El impacto de la crisis económica en nuestras dos constituciones». *Documentación Administrativa: Nueva Época*, núm. 1 (2014).

GARCÍA-ANDRADE GÓMEZ, Jorge. «La reforma del artículo 135 de la Constitución española». *Revista de administración pública*, núm. 187 (2012), p. 31-66.

GONZÁLEZ PASCUAL, María Isabel. «Constitución Española y Gobernanza Económica Europea: desnudez y crisis del Estado Constitucional». *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 109 (2) (2017), p. 21-40.

LÓPEZ GARRIDO, Diego (dir.). *Reforma constitucional y estabilidad presupuestaria: el artículo 135 de la Constitución española*. Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, 2013.

MEDINA GUERRERO, Manuel. «La constitucionalización de la regla del equilibrio presupuestario: integración europea, centralización estatal». *Revista de estudios políticos*, núm. 165 (2014) (Exemplar dedicat a: *Mutación constitucional en la Unión Europea*).

Revista Española de Derecho Constitucional. Monogràfic sobre «La reforma del artículo 135 CE», núm. 93 (2011).

RUIZ ALMENDRAL, Violeta. «Estabilidad Presupuestaria y Reforma Constitucional». *Revista Española de Derecho Europeo*, núm. 41 (2012).

RUIZ ROBLEDO, Antonio. «The Spanish Constitution in the Turmoil of the Global Financial Crisis». A: CONTIADES, Xenophon (ed.). *Constitutions in the Global Financial Crisis. A Comparative Analysis*. Londres: Routledge, 2013.

Teoría y Realidad Constitucional. UNED. Monogràfic sobre «La reforma de la Constitución», núm. 29 (2012).

3.4.2 Crisi econòmica i estat social i democràtic de dret

CARRILLO, Marc. «L'impacte de la crisi sobre els drets de l'àmbit social». *Revista Catalana de Dret Públic*, núm. 46 (2013), p. 47-72.

DE LA QUADRA SALCEDO FERNÁNDEZ DEL CASTILLO, Tomás. «Derecho Público tras la crisis económica en el Estado social y democrático: Estado de bienestar y Servicios de interés general». A: *Crisis y Constitución*. CEPC, Madrid, 2015, p. 75-155.

GAMBINO, Silvio; FALBO, Alessandro. «Estado social y crisis económica. Los nuevos desafíos del constitucionalismo contemporáneo». *Revista de Derecho Constitucional Europeo*, núm. 28 (2017).

GARCÉS SANAGUSTÍN, Ángel. «Algunas consideraciones sobre la decadencia del principio de legalidad en el Derecho español». *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 103 (2015), p. 209-253.

GARDINI, Gianluca. «Crisis económica y protección de los derechos sociales en Europa. Reflexiones desde el ordenamiento italiano». *Revista de Estudios de la Administración Local y Autonómica: Nueva Época*, núm. 9 (2018).

GUILLEM CARRAU, Javier. «El constitucional portugués ante las medidas de ajuste: la sentencia de 5 de abril de 2013». *Cuadernos Manuel Giménez Abad*, núm. 5 (juny 2013).

KÖLLING, Mario; MARI-KLOSE, Pau (coords.). *Los retos del estado del bienestar ante las nuevas desigualdades*. Fundación Manuel Giménez Abad de Estudios Parlamentarios y del Estado Autonómico, 2017.

NOGUEIRA LÓPEZ, Alba; LOIS GONZÁLEZ, Marta; DIZ OTERO, Isabel. *Crisis, derechos sociales e igualdad*. València: Tirant lo Blanch, 2015.

Nuevas Políticas Públicas: Anuario multidisciplinar para la modernización de las Administraciones Públicas, núm. 8 (2013). (Exemplar dedicat a: *Los derechos sociales ante la crisis económica*).

PONCE SOLÉ, Juli. *El derecho y la (ir)reversibilidad limitada de los derechos sociales de los ciudadanos. Las líneas rojas constitucionales a los recortes y la sostenibilidad social*. Madrid: INAP, 2013.

3.4.3 Crisi econòmica i estat autonòmic

Més enllà del protagonisme adquirit pel procés a Catalunya, que queda al marge del nostre objecte, són molts els treballs que han destacat també l'afectació específica que les mesures adoptades contra la crisi econòmica han tingut en el model d'organització territorial de l'Estat. En el llistat següent no incorporem les referències a la descentralització política local, que es fan en un apartat posterior.

ALBERTÍ ROVIRA, Enoch. «El impacto de la crisis financiera en el Estado autonómico español». *Revista Española de Derecho Constitucional*, núm. 98 (2013), p. 63-89.

FAYA BARRIOS, Antonio Luis (coord.). *Legislación de crisis y su incidencia en el estado de las autonomías. Actas de las XVI Jornadas de Estudio del Gabinete Jurídico de la Junta de Andalucía*. Sevilla: IAAP, 2015.

GARRIDO LÓPEZ, Carlos; TUDELA ARANDA, José (coords.). *La organización territorial del estado, hoy. Actas del XIII Congreso de la Asociación de Constitucionalistas de España*. València: Tirant lo Blanch, 2016.

Informe de Comunidades Autónomas 2016. Barcelona: Institut de Dret Públic - Fundación Giménez Abad, 2017. (Estudis monogràfics dedicats a: *Crisi econòmica i estat autonòmic*).

MEDINA GUERRERO, Manuel. «El Estado autonómico en tiempos de disciplina fiscal». *Revista Española de Derecho Constitucional*, núm. 98 (2013), p. 109-147.

TORRES PÉREZ, Aida. «Autonomía política y Estado social ante la crisis económica: la tendencia a la uniformidad territorial en menoscabo de la diversidad de políticas sociales». *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 109 (2) (2017), p. 57-88.

TUDELA ARANDA, José; KÖLLING, Mario (coords.). *Costes y beneficios de la descentralización política en un contexto de crisis: el caso español*. Saragossa: Fundación Manuel Giménez Abad, 2015.

3.5 Crisi econòmica i fonts del dret administratiu

3.5.1 Crisi econòmica i dret de la Unió Europea

Molt lligada als canvis constitucionals assenyalats, ha despertat especial interès doctrinal l'afectació de la crisi sobre les institucions i el procés d'integració europeus, així com la influència d'aquests canvis en les institucions i els ordenaments interns dels estats membres.

BOIX PALOP, Andrés. «La influencia de la crisis económica sobre las instituciones estatales y europeas: sobre la significación jurídica de la cláusula “whatever it takes”». *Documentación Administrativa: Nueva Época*, núm. 1 (2014).

JIMENA QUESADA, Luis. «Adoption and rejection of austerity measures: current controversies under European law (focus on the role of the European Committee of Social Rights)». *Revista Catalana de Dret Públic*, núm. 49 (2014), p. 41-59.

MENÉNDEZ, Agustín José. «Mutación y ¿quiebra? constitucional de la Unión Europea». *Documentación Administrativa: Nueva Época*, núm. 1 (2014).

OLESTI RAYO, Andreu (coord.). *Crisis y coordinación de políticas económicas en la Unión Europea*. Madrid: Marcial Pons, 2013.

PORRAS RAMÍREZ, José María. «El reto constitucional de la Unión Europea en un contexto de crisis económica y financiera». *Revista de Derecho Constitucional Europeo*, núm. 21 (2014).

Revista de Derecho Constitucional Europeo, núm. 24 (2015). (Exemplar dedicat a: *El impacto de la crisis económica en las instituciones de la Unión Europea y de los Estados miembros*).

Revista Vasca de Administración Pública, núm. 109 (2) (2017). (Exemplar dedicat a: *Constitución y crisis en Europa*).

Revista Vasca de Administración Pública, núm. 110 (2) (gener-abril 2018). (Exemplar dedicat a: *El control democrático y la tutela de los derechos en la Unión Económica y Monetaria*).

3.5.2 Crisi econòmica i potestat normativa del Govern

Altres publicacions analitzen l'impacte de la proliferació de la legislació d'urgència per part dels executius (en especial, del decret llei). Incloem aquí també els treballs sobre la nova regulació, derivada de la CORA, en relació amb la potestat reglamentària i les iniciatives normatives del Govern.

ARAGÓN REYES, Manuel. *Uso y abuso del decreto-ley. Una propuesta de reforma constitucional*. Madrid: Iustel, 2016.

CAPELLERAS GONZÁLEZ, Albert. «El marc legal de l'elaboració dels avantprojectes de Llei a Catalunya: una mirada a la legislació catalana i a la legislació estatal de recent aprovació». *Activitat Parlamentària*, núm. 29 (2016), p. 23-63.

CARDONE, Andrea. *La normalizzazione dell'emergenza*. Torí: Giappichelli, 2011.

CARMONA CONTRERAS, Ana M. «El decreto-ley en tiempos de crisis». *Revista Catalana de Dret Públic*, núm. 47 (2013).

DE LA IGLESIA CHAMORRO, A. «Crisis económica y expansión del ejercicio normativo del Gobierno. En particular, los decretos-leyes nacionales y autonómicos». *Estudios de Deusto*, vol. 61 (2), (2013).

DELGADO RAMOS, David. «Técnica legislativa y crisis económica: leyes ómnibus y de medidas en el Estado y las Comunidades Autónomas». *Revista de las Cortes Generales*, núm. 97-99 (2016), p. 239-258.

DÍAZ DE MERA, Ana. «Gobierno de la crisis. Uso y abuso del decreto-ley». *Revista Parlamentaria de la Asamblea de Madrid*, núm. 24 (2011), p. 146-154.

GARCÍA MAJADO, Patricia. «El presupuesto habilitante del decreto-ley ante la crisis económica». *Revista de Derecho Constitucional Europeo*, núm. 25 (2016).

GHIRIBELLI, A. «Necessità ed urgenza del decreto-legge nelle recenti pronunce del giudice costituzionale. Un confronto con il caso spagnolo». *Forum di Quaderni costituzionali*, núm. 13 (setembre 2008).

PRIETO ROMERO, Cayetano. «El nuevo procedimiento para la iniciativa legislativa y el ejercicio de la potestad reglamentaria». *Revista de Administración Pública*, núm. 201 (2016), p. 335-372.

PONCE SOLÉ, Juli. «Calidad normativa, buen gobierno regulatorio y derecho a una buena administración: la mejora regulatoria en las leyes estatales 39 y 40 de 2015». A: Tornos Mas, Joaquín (coord.). *Estudios sobre las leyes 39/2015 del procedimiento administrativo común de las administraciones públicas y 40/2015 del régimen jurídico del sector público*. Barcelona: Atelier - UB, 2017, p. 245-277.

3.6 Crisi econòmica i organització administrativa

L'objectiu de l'estabilitat pressupostària s'ha traduït principalment en mesures de racionalització de l'organització de les diferents administracions públiques. La intensitat de la reforma i també l'atenció de la doctrina han estat més intenses en la reordenació i la reducció del sector públic instrumental i en la controvertida reforma legislativa de l'Administració local (LRSAL).

3.6.1 Crisi econòmica i mesures de racionalització administrativa

ABELLÁN LÓPEZ, M. Ángeles. «Un balance de la modernización autonómica y las tensiones intergubernamentales». *Cuadernos de Gobierno y Administración Pública*, vol. 2, núm. 2 (2015), p. 165-185.

CASTILLO BLANCO, Federico A. (dir.). *Remodelando el empleo público y la organización administrativa para garantizar el Estado del Bienestar*. Madrid: Iustel Portal Derecho S.A., 2017.

CASTILLO BLANCO, Federico A. (dir.). *La reforma del sector público*. Sevilla: Instituto García Oviedo, 2014.

LAZO-VITORIA, Ximena. «La racionalización de la actuación administrativa en el ordenamiento jurídico italiano: el modelo de la gestión pública por resultados». *Presupuesto y gasto público*, núm. 48 (2007), p. 163-184.

LEAL COSTA, María-Ángeles. *La reforma administrativa del gobierno Rajoy: (2012-2015)*. Alacant: Universitat d'Alacant-Servei de Publicacions, 2016.

MARTÍNEZ-ALONSO CAMPS, José Luis. «Procesos de extinción, separación y reestructuración de las personificaciones instrumentales locales en un contexto de crisis económica. Especial referencia al caso de Cataluña». *Anuario del Gobierno Local 2011*. Barcelona: FDGL - IDP, 2012, p. 201-274.

MONTILLA MARTOS, José Antonio. «La supresión de órganos autonómicos en el contexto de la crisis económica». A: FAYA BARRIOS, Antonio Luis (coord.). *Legislación de crisis y su incidencia en el estado de las autonomías. Actas de las XVI Jornadas de Estudio del Gabinete Jurídico de la Junta de Andalucía*. Sevilla: IAAP, 2015, p. 121-138.

MONTOYA MARTÍN, Encarnación. «Nuevas perspectivas sobre la gestión de los servicios locales: incidencia de la crisis económica y necesidad de racionalización del sector público instrumental». *Anuario de Derecho Municipal*, núm. 5 (2011), p. 163-192.

SEVILLA SEGURA, Jordi. (dir.). *La reforma de la Administración General del Estado*. Madrid: LID Editorial Empresarial, 2010.

SOCÍAS CAMACHO, Joana Maria. «Huida del derecho público y racionalización administrativa en el sector público instrumental». *Revista Española de Derecho Administrativo*, núm. 161 (2014), p. 263-297.

URRUTIA LIBARONA, Íñigo. «Duplicidades, concurrencias e ineficiencias en el entramado institucional vasco». *Revista Vasca de Administración Pública*, núm. 99-100 (2014), p. 2947-2987.

3.6.2 Crisi econòmica i racionalització de l'Administració local

ALMEIDA CERREDA, Marcos; TUBERTINI, Claudia; GONÇALVES, Pedro (dirs.) *La racionalización de la organización administrativa local: las experiencias española, italiana y portuguesa*. Cizur Menor: Thomson Reuters-Cívitas, 2015.

CANEDO ARRILLAGA, María Pilar; GORDILLO PÉREZ, Luis Ignacio (coords.). *La autonomía local en tiempos de crisis (reformas, fiscalidad y contratación pública)*. Cizur Menor: Thomson Reuters-Aranzadi, 2015.

CARBONELL PORRAS, Eloísa. «La alteración de términos municipales en la reforma local de 2013: crónica de un fracaso anunciado». *Revista de Estudios de la Administración Local y Autonómica: Nueva Época*, núm. 9 (2018).

CARRILLO DONAIRE, Juan Antonio; NAVARRO RODRÍGUEZ, Pilar (coords.). *La reforma del Régimen Jurídico de la Administración Local. El nuevo marco regulatorio a la luz de la Ley de racionalización y sostenibilidad de la Administración Local*. Las Rozas (Madrid): El Consultor de los Ayuntamientos, 2014.

COSCULLUELA MONTANER, Luis; Medina Alcoz, Luis (coords.). *Crisis económica y reforma del régimen local*. Cizur Menor: Thomson Reuters-Aranzadi, 2012.

Cuadernos de Derecho Local, núm. 34 (2014). (Exemplar dedicat a: *La revisión del Gobierno y la Administración local en la Ley 27/2013*).

DÍAZ LEMA, José Manuel (coord.). *Sostenibilidad financiera y administración local: un estudio comparado*. València: Tirant lo Blanch, 2014.

DÍEZ SÁNCHEZ, Juan José (dir.). *La planta del Gobierno Local. Actas del VIII Congreso de la Asociación Española de Profesores de Derecho Administrativo*. AEPDA-FDGL, 2014.

DOMINGO ZABALLOS, Manuel José. *Reforma del Régimen Local. La Ley de Racionalización y Sostenibilidad de la Administración Local: Veintitrés Estudios*. Thomson Reuters-Aranzadi, 2014.

FONT LLOVET, Tomàs; GALÁN GALÁN, Alfredo (dirs.). *Anuario del Gobierno Local 2012. (Racionalización y Sostenibilidad de la Administración Local: ¿es esta la reforma?)* Barcelona: FDGL-IDP, 2013.

FONT LLOVET, Tomàs; GALÁN GALÁN, Alfredo (dirs.). *Anuario del Gobierno Local 2013* (Exemplar dedicat a: *¿Un nuevo gobierno local en España? La reforma de la Administración local en la Ley 27/2013*).

FONT LLOVET, Tomàs; GALÁN GALÁN, Alfredo (dirs.). *Anuario del Gobierno Local 2015* (Exemplar dedicat a: *Nuevas exigencias locales: servicios públicos, economía colaborativa, la provincia. La LRSAL tras las sentencias del Tribunal Constitucional*).

FORCADELL, Xavier; PIFARRÉ ESTRADA, Marc; SABATÉ VIDAL, Josep Maria. (coords.). *Els governs locals de Catalunya davant la reforma del règim local espanyol*. Barcelona: Parlament de Catalunya - Diputació de Barcelona, 2014.

GALÁN GALÁN, Alfredo (coord.). *Nous governs locals: regeneració política i estabilitat pressupostària*. Barcelona: Institut d'Estudis de l'Autogovern, 2017.

GARCÍA ROMERO, Paloma. *El nuevo artículo 135 de la Constitución y su incidencia en la Administración local*. Madrid: Editorial Reus, 2017.

GARCÍA RUBIO, Fernando (coord.). *Análisis de las repercusiones de la reforma local sobre la organización, competencias y servicios de las entidades locales*. Madrid: INAP, 2015.

GUÉRARD, Stéphane; VANDELLI, Luciano (dirs.). *The Impact of the Economic Crisis on Local Governments in Europe*. Institute Universitare Varenne, 2017.

Istituzioni del Federalismo, núm. 4 (2016). (Exemplar dedicat a: *Gli enti territoriali in Europa: un bilancio dopo la stagione delle riforme*).

Nuevas Políticas Públicas: Anuario multidisciplinar para la modernización de las Administraciones Públicas, núm. 9 (2014). (Exemplar dedicat a: *La reforma de la administración local*).

PORTILLO NAVARRO, María José; MERINO ESTRADA, Valentín (coords.). *Crisis económica y entidades locales*. Cizur Menor: Thomson Reuters-Aranzadi, 2012.

QUINTANA LÓPEZ, Tomás (dir.). *La reforma del régimen local*. València: Tirant lo Blanch, 2014.

Revista de Estudios de la Administración Local y Autonómica: Nueva Época, núm. extra 1 (2015).

Revista de Estudios Locales. Cunal, núm. extra 169 (2014). (Exemplar dedicat a: *Análisis de la Ley 27/2013, de Racionalización y Sostenibilidad de la Administración Local*).

RIVERO ORTEGA, Ricardo. *Innovación y gobiernos locales. Estrategias innovadoras de ayuntamientos y diputaciones en un contexto de crisis*. Madrid: INAP, 2014.

SALVADOR CRESPO, María Teresa. «El impacto de la crisis económica en la reforma del Gobierno local en España». *Revista General de Derecho Público Comparado*, núm. 15 (2014).

VELASCO CABALLERO, Francisco. «El nuevo régimen local general y su aplicación diferenciada en las distintas comunidades autónomas». *Revista Catalana de Dret Públic*, núm. 48 (2014), p. 1-23.

3.7 Crisi econòmica i ocupació pública

Les mesures de reducció de la despesa pública han afectat molt especialment el règim jurídic dels empleats de les administracions públiques. Són moltes les publicacions que han analitzat el seu l'impacte específic i també sobre el conjunt del sistema de relacions de treball.

ÁLVAREZ GIMENO, Rafael. «La flexibilidad interna en el marco de la crisis desde la perspectiva de la recuperación». *Nueva Revista de Derecho del Trabajo*, núm. 202 (2017), p. 167-193.

ARENILLA SÁEZ, Manuel; DELGADO RAMOS, David. «¿Hay muchos empleados públicos en España? Eficiencia y efectividad en el contexto de la OCDE». *Revista de Administración Pública*, núm. 193 (2014), p. 297-334.

ARIAS DOMÍNGUEZ, Ángel; RODRÍGUEZ MUÑOZ, José Manuel (coord.). *Medidas de reestructuración empresarial del empleo público en tiempos de crisis*. Cizur Menor: Thomson Reuters-Aranzadi, 2015.

BELTRAN DE HEREDIA, Ignasi. «Impacto del asunto “de Diego Porras” en la jurisdicción contencioso-administrativa». *El Consultor de los Ayuntamientos*, núm. 18 (2017), p. 1-10. Boltaina Bosch, Xavier [et al.]. *El empleo público local ante la crisis*. Bilbao: Fundación Democracia y Gobierno Local, 2011.

CASTILLO BLANCO, Federico A. «¿Un nuevo episodio de desajuste entre el Derecho administrativo y el Derecho laboral?: una reflexión a propósito de las medidas adoptadas en la reforma laboral». *Revista de Administración Pública*, núm. 190, 2013, p. 309-347.

CASTILLO BLANCO, Federico A. *La reinternalización de servicios públicos: aspectos administrativos y laborales*. Barcelona: Diputació de Barcelona - CEMICAL, 2017.

CUENCA CERVERA, J. Javier [et al.]. «El impacto de la crisis en el empleo público local: el caso del área metropolitana de Valencia». *Gestión y Análisis de Políticas Públicas*, núm. 10 (2013).

DURÁN LÓPEZ, Federico. «El marco laboral español tras las reformas». *Cuadernos de Información Económica*, núm. 146 (2015), p. 13-21.

FUENTETAJA PASTOR, Jesús Ángel; CANTERO MARTÍNEZ, Josefa (dir.). *Crisis económica y función pública*. Cizur Menor: Aranzadi, 2012.

GORRITI BONTIGUI, Mikel. «Un sistema de reforma del empleo público alternativo a los recortes de personal». *Revista Vasca de Gestión de Personas y Organizaciones Públicas*, núm. 4 (2013), p. 8-23.

HERNÁNDEZ DE COS, Pablo; MORAL-BENITO, Enrique; PÉREZ, Javier J. «El empleo y los salarios públicos durante la crisis: análisis desde una perspectiva internacional y regional». *Papeles de Economía Española*, núm. 147 (2016), p. 68-88.

LONGO, Francisco; ALBAREDA, Adrià (dirs.). [Ocupació pública en temps de crisi. Efectes de la Gran Recessió sobre el sistema català d'ocupació pública](#) [recurs electrònic]. Barcelona: Escola d'Administració Pública de Catalunya, 2017. (Col·lecció: Estudis de Recerca Digitals; 15)

MALARET GARCIA, Elisenda. «Dualismes, convergences et divergences dans l'ordre juridique espagnol des relations de travail». A: DUNAND, Jean-Philippe [et al.] (eds.). *Le droit de la relation de travail à la croisée des chemins: Convergences et divergences entre le droit privé du travail et le droit de la fonction publique*. Zurich: Schulthées Éditions, 2016, p. 350-378.

MARÍN ALONSO, Inmaculada. «La progresiva desprotección del trabajador público frente al trabajador común: de las singularidades de la regulación individual y colectiva al desmantelamiento del derecho a la negociación colectiva». *Relaciones Laborales*, núm. 4 (2013).

MAURI MAJÓS, Joan. «Consecuencias de la remunicipalización en materia de personal». *Cuadernos de Derecho Local*, núm. 43 (2017), p. 79-123.

MOLINA NAVARRETE, Cristóbal. *Indemnización por cese en el empleo público; crónicas y críticas de su actualidad judicial*. Albacete: Bomarzo, 2017.

RODRÍGUEZ ESCANCIANO, Susana. «Medidas de racionalización en el sector público: incidencia sobre la estabilidad del personal laboral». *Revista Jurídica de Castilla y León*, núm. 37 (2015).

RUANO VILA, José Vicente. *Medidas de ajuste del empleo público en tiempos de crisis económica*. Tesi doctoral. València, 2015.

SÁNCHEZ MORÓN, Miguel; Jalvo, Belén Marina. «La aplicación del despido colectivo por causas económicas, técnicas, organizativas o de producción en el sector público local». *Anuario de Derecho Municipal*, núm. 6 (2012), p. 139-163.

3.8 Crisi i actuació administrativa formalitzada

De resultes de la CORA i les seves propostes de millora legislativa, el Govern estatal va impulsar l'aprovació d'una nova legislació estatal bàsica sobre el procediment administratiu comú i el règim jurídic del sector públic. A més de les mesures de racionalització organitzativa, la doctrina n'ha estudiat especialment les novetats en relació amb l'impuls de l'Administració electrònica i els nombrosos problemes d'aplicació de les noves lleis 39 i 40/2015, d'1 d'octubre. Serveixin les referències següents com a petita mostra il·lustrativa.

ALMEIDA CERREDA, Marcos; MÍGUEZ MACHO, Luis (dirs.). *La actualización de la Administración electrónica*. Santiago de Compostel·la: Andavira Editora, 2016.

CAMPOS ACUÑA, Concepción. *Comentarios a la Ley 39/2015, de 1 de octubre, de procedimiento administrativo común de las administraciones públicas*. Madrid: El Consultor de los Ayuntamientos, 2017.

DE PABLO MARTÍN, Fernando. «La administración electrónica y la lucha contra la crisis económica». *Datospersonales.org: La revista de la Agencia de Protección de Datos de la Comunidad de Madrid*, núm. 56 (2012). (Exemplar dedicat a: *Administración electrónica*).

Documentación Administrativa: Nueva Época, núm. 2 (2015). (Exemplar dedicat a: *Los proyectos de Ley de Régimen Jurídico del Sector Público y del Procedimiento Administrativo Común de las Administraciones Públicas*).

GAMERO CASADO, Eduardo (dir.); FERNÁNDEZ RAMOS, Severiano; VALERO TORRIJOS, Julián (coords.). *Tratado de Procedimiento Administrativo Común y Régimen Jurídico Básico del Sector Público*. 2 vol. València: Tirant lo Blanch, 2017.

LÓPEZ MENUDO, Francisco (dir.). *Innovaciones en el procedimiento administrativo común y el régimen jurídico del sector público*. Sevilla: Instituto García Oviedo, 2016.

MARTÍN DELGADO, Isaac (dir.). *La reforma de la administración electrónica: una oportunidad para la innovación desde el derecho*. Madrid: INAP, 2017.

Revista Española de Control Externo, vol. 18, núm. 54 (2016). (Número monogràfic dedicat a les lleis 39/2015 i 40/2015).

TORNOS MAS, Joaquín (coord.). *Estudios sobre las leyes 39/2015 del procedimiento administrativo común de las administraciones públicas y 40/2015 del régimen jurídico del sector público*. Barcelona: Atelier - Universitat de Barcelona, 2017.

VELASCO CABALLERO, Francisco (coord.). *Régimen jurídico y procedimiento administrativo de los gobiernos locales: la aplicación a las entidades locales de las Leyes 39/2015 y 40/2015, de 1 de octubre*. Madrid: Instituto de Derecho Local, 2016.

3.9 Crisi econòmica i control de l'actuació administrativa

La doctrina ha posat de manifest que la crisi econòmica també ha impactat en les formes de control, tant extern com intern, de l'actuació de les administracions públiques.

ARIÑO ORTIZ, Gaspar. «El control judicial de las entidades reguladoras: la necesaria expansión del Estado de Derecho». *Revista de Administración Pública*, núm. 182 (2010), p. 9-37.

CARRILLO, Marc. «Sobre el Tribunal de Luxemburgo y la tutela de derechos». *UNED. Teoría y Realidad Constitucional*, núm. 39 (2017), p. 213-234.

DÍEZ SASTRE, Silvia (dir.). *Informe sobre la Justicia Administrativa 2017. Tributos, Contratos Públicos, Responsabilidad Patrimonial, Derechos Fundamentales y Personal de Administración*. CIJA-UAM, 2017. [Vegeu també els informes publicats des de l'any 2015.]

EMBIÓ IRUJO, Antonio. «Norma, Economía y Lenguaje en el derecho de la crisis económica: el control judicial de la actividad administrativa en la economía. Algunas reflexiones». *Documentación Administrativa: Nueva Época*, núm. 1 (2014).

ENDEMAÑO AROSTEGUI, José María. «Los nuevos instrumentos de control económico-financiero de la Administración Local». A: CANEDO ARRILLAGA, María Pilar; GORDILLO PÉREZ, Luis Ignacio (coords.). *La autonomía local en tiempos de crisis (reformas, fiscalidad y contratación pública)*. Cizur Menor: Thomson Reuters-Aranzadi, 2015, p. 191-208.

FABBRINI, Frederico. «The Euro-Crisis and the Courts: Judicial Review and the Political Process in Comparative Perspective». *Berkeley Journal of International Law*, vol. 32, núm. 1 (2014), p. 64 i seg.

FASONE, Cristina. «Constitutional Courts Facing the Euro Crisis. Italy, Portugal and Spain in a Comparative Perspective». *EUI Working Paper MWP*, núm. 25, 2014.

NAVAS VÁZQUEZ, Rafael. «Crisis y reforma del control externo». *Revista Española de Derecho Financiero*, núm. 173 (2017).

OLTRA-ORO, Stéphanie. «El papel del Tribunal de Cuentas de Francia en materia de sostenibilidad de las políticas públicas». *Revista Española de Control Externo*, vol. 19, núm. 56 (2017), p. 249-262.

VILLARES NAVEIRA, Luis. «Control jurisdiccional de la actividad administrativa». A: NOGUEIRA, Alba; LOIS, Marta; DIZ, Isabel (coords.). *Crisis, derechos sociales e igualdad*. València: Tirant lo Blanch, 2015, p. 437-478.

3.10 Crisi econòmica i contractació pública

El de la contractació pública és un dels àmbits més prolífics del dret administratiu en els darrers anys. La selecció de referències següent parteix, però, del pressupòsit que aquesta tendència no respon en exclusiva a l'impacte evident de la crisi econòmica en el sector, sinó a altres factors que hi han transcorregut en paral·lel però que l'excedeixen (la nova normativa europea de contractació pública, els debats entorn de la corrupció, la transparència i la integritat, i, en darrera instància, l'aprovació d'una nova legislació estatal de contractes del sector públic). Com sempre, aquí assenyalarem només una selecció representativa de les obres que sí que vinculen crisi i sector públic.

ARAUJO BARCELÓ, Alejandro. «La colaboración público-privada: entre indeterminación, flexibilidad e incertidumbre». *Documentos de Trabajo*, núm. 4 (2013). Instituto de Estudios Fiscales.

AYMERICH CANO, Carlos. «Crisis económica y contratación pública». A: PERNAS GARCÍA, Juan José (coord.). *Contratación pública estratégica*. Cizur Menor: Thomson Reuters-Aranzadi, 2013, p. 83-132.

AZAGRA MALO, Jorge; TAGLIAVINI SANSA, Raimon. «Obras públicas: la crisis de las concesionarias y la responsabilidad patrimonial de la administración». A: EZQUERRA HUERVA, Antonio (coord.). *Crisis económica y derecho administrativo: una visión general y sectorial de las reformas implantadas con ocasión de la crisis económica*. Cizur Menor: Aranzadi, 2016, p. 337-368.

BARRERO RODRÍGUEZ, María Concepción. «Los efectos de la resolución de los contratos administrativos: resolución por concurso y por incumplimiento del contratista. La conveniencia de una reforma normativa». *Revista de Administración Pública*, núm. 196 (2015), p. 61-95.

GARCÍA RUBIO, Fernando. *La contratación pública tras la crisis económica y la nueva LCSP. Un estudio jurídico*. Madrid: Dykinson, 2018.

GÓMEZ-FERRER MORANT, Rafael. «La contratación local en tiempos de crisis económica». *Anuario del Gobierno Local 2009*. Barcelona: FDGL-IDP, 2010, p. 163-186.

HERNÁNDEZ GONZÁLEZ, Francisco L. (dir.). *El impacto de la crisis en la contratación pública. España, Italia y Francia*. Cizur Menor: Thomson Reuters-Aranzadi, 2016.

LINARES GIL, Maximino I. «Concurso de acreedores y contratación administrativa tras el Real Decreto-Ley 6/2010». *Revista de Derecho Concursal y Paraconcursal*, núm. 14 (2011), p. 193-204.

MACHO PÉREZ, Ana Belén; MARCO PEÑAS, Ester. «El impacto de las colaboraciones público-privadas en los niveles de déficit y deuda públicos: análisis de los criterios de Eurostat». *Revista de Administración Pública*, núm. 194 (2014), p. 437-474.

MIR PUIGPELAT, Oriol. «Contratación administrativa en tiempos de crisis». *Revista Española de la Función Consultiva*, núm. 12 (2009).

MORENO MOLINA, José Antonio. «Repercusiones de la crisis económica sobre la contratación pública». A: *Observatorio de Contratos Públicos 2011*. Cizur Menor: Civitas - Universidad de Zaragoza, 2012, p. 85-108.

ORTEGA ÁLVAREZ, Luis (dir.); Cantero Martínez, Josefa (coord.). *Crisis y externalización del sector público ¿solución o problema?* Madrid: INAP, 2011.

ORTIZ MALLOL, José. «Consideraciones sobre el “ius vairandi” aplicado a obras de infraestructura en el entorno de la crisis económica: el caso del Metro de Málaga». *Revista Andaluza de Administración Pública*, núm. 92 (2015), p. 337-369.

TEROL GÓMEZ, Ramón. «Reformas puntuales de la Ley de contratos del sector público en el contexto de las medidas de 2010 contra la crisis económica, el fomento del empleo y otros objetivos». A: PAREJO ALFONSO, Luciano José; PALOMAR OLMEDA, Alberto (dirs.). *El nuevo marco de la contratación pública*. Barcelona: Bosch Eds., 2012, p. 421-446.

TORNOS MAS, Joaquín. «Contratación administrativa en época de crisis. La visión del contratista». *Anuario del Gobierno Local 2011*. Barcelona: FDGL-IDP, 2012, p. 99-115.

VÁZQUEZ MATILLA, Francisco Javier. *La modificación de los contratos públicos*. Cizur Menor: Thomson Reuters-Aranzadi, 2015.

3.11 Crisi econòmica i formes d'activitat administrativa

Des d'una perspectiva general, ja fa dècades que la tradicional tríada de formes d'activitat administrativa (policia, foment, servei públic) és objecte d'explicacions complementàries o fins i tot alternatives. La crisi econòmica ha fet més evident aquesta necessitat i ha fet aflorar altres debats específics sobre les diferents formes d'activitat (en especial, per exemple, la regulació econòmica o les formes de gestió de serveis públics). Advertim que deixem al marge del recull els treballs sobre fenòmens com ara la liberalització de serveis o la simplificació administrativa derivades de la Directiva de serveis que, tot i que s'hi entrecreuen, no són pròpiament efecte directe de la crisi.

ARZO SANTIESTEBAN, Xabier. «Las competencias autonómicas de supervisión de las entidades de crédito». *Revista de Administración Pública*, núm. 178 (2009), p. 37-87.

BARRIO ANDRÉS, Moisés. «La nueva actividad regulatoria de la Administración». *Revista General de Legislación y Jurisprudencia*, núm. 1 (2018), p. 7-28.

CARLÓN RUIZ, Matilde. «¿Crisis del Servicio público en tiempos de crisis? Algunas acotaciones a la luz de las novedades en el régimen europeo de control de las ayudas de Estado dirigidas a su financiación». *Revista de Administración Pública*, núm. 189 (2012), p. 75-103.

Cuadernos de Derecho Local, núm. 43. (Exemplar dedicat a: *La remunicipalización de los servicios públicos locales*).

DARNACULLETA I GARDELLA, Maria Mercè; SALVADOR ARMENDÁRIZ, María Amparo. «Nuevas fórmulas de génesis y ejecución normativa en la globalización: el caso de la regulación de la actividad financiera». *Revista de Administración Pública*, núm. 183 (2010), p. 139-177.

DE FIGUEIREDO MOREIRA NETO, Diogo. «Crisis y regulación de mercados financieros. La autorregulación regulada: ¿una respuesta posible?». *Revista de Administración Pública*, núm. 180 (2009), p. 9-19.

DE LA QUADRA-SALCEDO FERNÁNDEZ DEL CASTILLO, Tomás (dir.). *Los Servicios públicos tras la crisis económica*. València: Tirant lo Blanch, 2017.

FERNÁNDEZ RODRÍGUEZ, Tomás-Ramón. «Reflexiones sobre la sostenibilidad de los servicios públicos, un nuevo principio general en gestación». *Revista de Administración Pública*, núm. 200 (2016), p. 439-450.

FONT LLOVET, Tomàs; Díez SÁNCHEZ, Juan José (coords.). *Los servicios públicos locales, remunicipalización y nivel óptimo de gestión. Actas del XXI Congreso de la Asociación Italo-española de profesores de Derecho Administrativo*. Madrid: Iustel, 2017.

GARCÍA RUBIO, Fernando. «Actividad administrativa de garantía económica y crisis: caracterización y perspectivas (1)». *Actualidad Administrativa*, núm. 17 (2011).

MUCHÓN LÓPEZ, Joaquín; OLIVARES, Bárbara. «El nuevo marco europeo de supervisión bancaria. El papel del Banco de España». *Revista Española de Control Externo*, vol. 18, núm. 52 (2016), p. 103-123.

PADRÓS I REIG, Carlos; MACÍAS CASTAÑO, José María. «Los instrumentos administrativos de garantía de la unidad de mercado». *Revista de Administración Pública*, núm. 194 (2014), p. 113-151.

PASCUAL GONZÁLEZ, Marcos Manuel. «Análisis jurídico de las garantías de las administraciones públicas en situaciones de crisis empresariales». *Revista de Administración Pública*, núm. 178 (2009), p. 397-422.

VAQUER CABALLERÍA, Marcos. «Del FROB y los “stress tests”: aportaciones de la crisis a la teoría sobre las formas de actividad de la administración». *Revista Española de Derecho Administrativo*, núm. 157 (2013), p. 23-48.

4 Jurisprudència

L'atenció als pronunciaments jurisprudencials també permet valorar l'impacte de la crisi econòmica en el sector públic. Aquí, però, només podem realitzar-ne un tractament merament il·lustratiu. A partir d'aquest plantejament, l'interès de les decisions seleccionades es justifica bé perquè tenen per objecte normes de la ja coneguda legislació «anticrisi» o bé perquè resolen controvèrsies en matèria administrativa en les quals la crisi econòmica té un paper rellevant.

4.1 Jurisprudència constitucional espanyola

El control del Tribunal Constitucional ha tingut per objecte majoritàriament normes estatals i s'ha centrat especialment en l'examen de l'ús del decret llei i el respecte a la distribució de competències entre l'Estat i les comunitats autònomes en els sectors propis de la crisi. Mantenim, per a l'exposició, el criteri material ja utilitzat per a la normativa.

a) Sistema financer

- [STC 182/2013, de 23 d'octubre](#). Resol diversos recursos d'inconstitucionalitat interposats pels Consells de Govern de la Junta d'Extremadura, la Junta de Galícia, la Comunitat de Madrid i la Generalitat de Catalunya en relació amb el Reial decret llei 9/2009, de 26 de juny, sobre reestructuració bancària i reforçament dels recursos propis de les entitats de crèdit. S'examina la concurrència dels requisits del decret llei i es declara, per vulneració de competències autonòmiques, la nul·litat del precepte que únicament preveu la sol·licitud d'informe autonòmic previ als plans d'actuació o reestructuració en els casos en què aquests involucrin caixes d'estalvi i cooperatives de crèdit.
- [STC 209/2014, de 18 de desembre](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel president del Govern en relació amb diversos preceptes de la Llei 10/2009, de 30 de setembre, de modificació de la legislació de caixes d'estalvi de Galícia. Es declara la nul·litat dels preceptes legals que sotmeten les mesures d'intervenció, en els supòsits d'insolvència de les entitats de crèdit, a l'autorització autonòmica prèvia i imposen que els vocals dels consells d'administració i de les comissions de control de les caixes tinguin la condició de consellers generals.
- [STC 47/2015, de 5 de març](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat per la Xunta de Galícia en relació amb el Reial decret llei 2/2011, de 18 de febrer, per al reforçament del sistema financer. Es declara ajustat als límits dels decrets llei i a les competències estatals sobre bases d'ordenació del crèdit, banca i assegurances.
- [STC 26/2015, de 19 de febrer](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Parlament de Catalunya en relació amb l'article 19 de la Llei 16/2012, de 27 de desembre, per la qual s'adopten diverses mesures tributàries dirigides a la consolidació de les finances públiques i a l'impuls de l'activitat econòmica. Es declara la constitucionalitat del precepte legal estatal que regula l'impost sobre els dipòsits en les entitats de crèdit. Hi ha un vot particular.

- [STC 107/2015, de 28 de maig](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel president del Govern contra el Decret Llei de Catalunya 5/2012, de 18 de desembre, de l'impost sobre els dipòsits en les entitats de crèdit. Es declara la nul·litat del decret llei pel fet de crear un tribut autonòmic i vulnerar les limitacions establertes per l'Estatut d'autonomia.

b) Foment i ordenació de l'activitat econòmica

- [STC 150/2012, de 5 de juliol](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Govern de la Generalitat de Catalunya en relació amb el Reial decret llei 13/2009, de 26 d'octubre, pel qual es crea el Fons estatal per a l'ocupació i la sostenibilitat local. Es declara l'extralimitació, en alguns aspectes, en l'exercici de les competències estatals bàsiques.
- [STC 29/2015, de 19 de febrer](#). Resol la qüestió d'inconstitucionalitat plantejada pel Jutjat contenciós administratiu núm. 2 de Santa Cruz de Tenerife en relació amb l'article 23 del Reial decret llei 8/2011, d'1 de juliol. Es declara la manca d'acreditació del pressupòsit habilitant del decret llei per aprovar amb caràcter urgent el precepte legal que enumera els casos en els quals es requereix acte exprés de conformitat, aprovació o autorització administrativa en matèria d'ordenació territorial i urbanística.
- [STC 197/2015, de 24 de setembre](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Govern de la Comunitat Autònoma del País Basc contra determinats articles del Reial decret llei 4/2013, de 22 de febrer, de mesures de suport a l'emprenedor i d'estímul del creixement i de la creació d'ocupació. Es declara la concurrència dels requisits per dictar el decret llei. Hi ha diversos vots particulars.
- [STC 199/2015, de 24 de setembre](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat per més de cinquanta diputats del Grup Parlamentari Socialista; IU, ICV-EUiA, CHA: L'Esquerra Plural, i Unió Progreso y Democracia respecte del Reial decret llei 8/2014, de 4 de juliol, d'aprovació de mesures urgents per al creixement, la competitivitat i l'eficiència. Es declara la manca d'acreditació del pressupòsit habilitant per aprovar amb caràcter urgent els preceptes legals relatius a les empreses de treball temporal i agències de col·locació, i al portament del Registre Civil pels registradors de la propietat i mercantils. Hi ha un vot particular.
- [STC 18/2016, de 4 de febrer](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat per la Generalitat de Catalunya en relació amb diversos preceptes del Reial decret llei 20/2012, de 13 de juliol, de mesures per garantir l'estabilitat pressupostària i de foment de la competitivitat. Es declara la nul·litat dels preceptes legals estatals relatius als articles objecte de venda en rebaixes, en promoció o en oferta, per vulneració de competències autonòmiques. Hi ha un vot particular.

c) Mercat laboral i seguretat social

- [STC 119/2014, de 16 de juliol](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Parlament de Navarra en relació amb la Llei 3/2012, de 6 de juliol, de mesures urgents per a la reforma del mercat laboral. Es declara la constitucionalitat dels preceptes que regulen el contracte de treball per temps indefinit de suport als emprenedors i reformen el règim de negociació col·lectiva. També, sobre la «reforma laboral», la [STC 140/2015, de 22 de juny](#).
- [STC 8/2015, de 22 de gener](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat per més de cinquanta diputats del Grup Parlamentari Socialista i del Grup Parlamentari L'Esquerra Plural en relació amb diversos preceptes de la Llei 3/2012, de 6 de juliol, de mesures urgents per a la reforma del mercat laboral. Es declara la constitucionalitat de bona part de la regulació, però la nul·litat en relació amb les clàusules dels convenis col·lectius que possibilitin l'extinció dels contractes de treball per compliment de l'edat ordinària de jubilació. Hi ha un vot particular.
- [STC 27/2015, de 19 de febrer](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Govern de la Generalitat de Catalunya en relació amb diversos preceptes del Reial decret llei 11/2013, de 2 d'agost, per a la protecció dels treballadors a temps parcial i altres mesures urgents en l'ordre econòmic i social. Es declara la nul·litat, per falta d'acreditació de la concurrència del pressupòsit habilitant per abordar

la reforma urgent, d'algunes de les obligacions dels beneficiaris de les prestacions per desocupació i de la competència per sancionar l'incompliment del deure de mantenir la inscripció com a demandants d'ocupació.

- [STC 49/2015, de 5 de març](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat per més de cinquanta diputats respecte de l'article 2.1 del Reial decret llei 28/2012, de 30 de novembre, de mesures de consolidació i garantia del sistema de la Seguretat Social. S'admet la constitucionalitat del precepte que regula l'actualització i la revaloració de pensions. Hi ha un vot particular. Sobre la qüestió, també la [STC 95/2015, de 14 de maig](#), i un reguitzell de sentències dictades amb data 8 de juny ([STC 114/2015](#) a [STC 134/2015](#)).
- [STC 100/2017, de 20 de juliol](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Govern basc contra determinades disposicions del Reial decret llei 1/2013, de 25 de gener, pel qual es prorroga el programa de requalificació professional de les persones que esgotin la seva protecció per desocupació i s'adopten altres mesures urgents per a l'ocupació i la protecció social de les persones desocupades. Es declara la nul·litat, per falta de competència estatal per a l'aprovació i la pròrroga, del programa de requalificació professional.d) Habitatge i urbanisme
- [STC 93/2015, de 14 de maig](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel president del Govern en relació amb diversos preceptes del Decret llei d'Andalusia 6/2013, de 9 d'abril, de mesures per assegurar el compliment de la funció social de l'habitatge. S'examina el respecte dels límits als decrets llei autonòmics i es declara la nul·litat dels preceptes que defineixen el contingut essencial del dret de propietat i regulen l'expropiació d'habitatges deshabitats. Hi ha diversos vots particulars. Sobre el mateix tema, també [STC 16/2018, de 22 de febrer](#), en relació amb la Llei foral 24/2013, de 2 de juliol, de mesures urgents per garantir el dret a l'habitatge a Navarra.
- [STC 5/2016, de 21 de gener](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Consell de Govern de la Generalitat de Catalunya respecte de diversos preceptes del Reial decret llei 8/2011, d'1 de juliol. Aplicant jurisprudència prèvia, declara la nul·litat dels preceptes estatals que regulen la inspecció urbanística d'edificis pel fet que incideixen en competències autonòmiques.
- [STC 59/2017, d'11 de maig](#). Resol la qüestió d'inconstitucionalitat plantejada pel Jutjat contenciós administratiu núm. 1 de Jerez de la Frontera en relació amb diversos preceptes del text refós de la Llei reguladora de les hisendes locals (Reial decret legislatiu 2/2004, de 5 de març). Es declara la nul·litat d'uns preceptes legals que regulen l'impost sobre l'increment del valor dels terrenys de naturalesa urbana, en la mesura que sotmeten a tributació situacions d'inexistència d'increments de valor. Es fa referència expressa a la situació de crisi econòmica i a l'afectació que ha tingut sobre el valor dels habitatges.

e) Salut i educació

- [STC 211/2014, de 18 de desembre](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel president del Govern en relació amb diversos preceptes de la Llei del Parlament de Galícia 12/2010, de 22 de desembre, sobre racionalització de la despesa en la prestació farmacèutica. Es declara la constitucionalitat de la introducció d'un catàleg autonòmic prioritzat de productes farmacèutics.
- [STC 139/2016, de 21 de juliol](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Parlament de Navarra en relació amb diversos preceptes del Reial decret llei 16/2012, de 20 d'abril, de mesures urgents per garantir la sostenibilitat del Sistema Nacional de Salut i millorar la qualitat i la seguretat de les seves prestacions. Es declara la nul·litat del precepte legal que remet en blanc al reglament la determinació del nivell d'ingressos que no han de superar els que, sense tenir cap vincle amb el sistema de Seguretat Social, aspirin a accedir a la condició d'assegurats. També, sobre la mateixa norma, la [STC 33/2017, d'1 de març](#), i la [STC 64/2017, de 25 de maig](#).
- [STC 26/2016, de 18 de febrer](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Consell de Govern de la Junta d'Andalusia en relació amb diversos preceptes del Reial decret llei 14/2012, de 20 d'abril,

de mesures urgents de racionalització de la despesa pública en l'àmbit educatiu. Es declara la nul·litat de l'habilitació al Govern per regular els requisits bàsics del manteniment de centres i estructures universitàries i que preveuen la creació d'aliances estratègiques entre universitats o amb organismes públics de recerca. Vot particular.

- [STC 68/2016, de 14 d'abril](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Consell de Govern de la Comunitat Autònoma del País Basc en relació amb els articles 3 i 4 del Reial decret llei 14/2012, de 20 d'abril. Es declara la constitucionalitat dels preceptes legals estatals relatius a la jornada lectiva i la substitució del personal docent.
- [STC 183/2016, de 3 de novembre](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Consell de Govern del Principat d'Astúries respecte de l'article 10.4 del Reial decret llei 16/2012, de 20 d'abril. Es declara la nul·litat de la disposició estatal que impedeix l'adscripció de personal funcionari sanitari a institucions sanitàries públiques autonòmiques.
- [STC 134/2017, de 16 de novembre](#). Resol el conflicte positiu de competències plantejat pel Govern de l'Estat en relació amb diversos preceptes del Decret del Govern basc 114/2012, de 26 de juny, sobre règim de les prestacions sanitàries del Sistema Nacional de Salut a Euskadi. Es declara la nul·litat dels preceptes reglamentaris autonòmics que estenen la cobertura sanitària a subjectes no inclosos en el Sistema Nacional de Salut i modifiquen les condicions d'aportació dels usuaris en el finançament de medicaments.

f) Sector elèctric

- [STC 96/2014, de 12 de juny](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Consell de Govern de la Regió de Múrcia en relació amb diversos preceptes del Reial decret llei 14/2010, de 23 de desembre, pel qual s'estableixen mesures urgents per a la correcció del dèficit tarifari del sector elèctric. Es considera acreditada la concurrència dels requisits del decret llei per a la modificació del règim retributiu de les instal·lacions de tecnologia solar fotovoltaica. També, en el mateix sentit, la [STC 109/2014, de 26 de juny](#) i la [STC 167/2016, de 6 d'octubre](#).
- [STC 183/2014, de 6 de novembre](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat promogut pel Consell de Govern de la Junta d'Andalusia en relació amb diversos preceptes de la Llei 15/2012, de 27 de desembre, el Reial decret llei 29/2012, de 28 de desembre, i el Reial decret llei 2/2013, d'1 de febrer, tots relatius a mesures financeres sobre el sector energètic. Es declara la constitucionalitat de la regulació de l'impost sobre el valor de la producció de l'energia elèctrica. En els mateixos termes, la [STC 28/2015, de 19 de febrer](#).
- [STC 48/2015, de 5 de març](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat per la Xunta de Galícia contra el Reial decret llei 1/2012, de 27 de gener, pel qual es procedeix a la suspensió dels procediments de preassignació de retribució i a la supressió dels incentius econòmics per a noves instal·lacions de producció d'energia elèctrica a partir de cogeneració, fonts d'energia renovables i residus. Es declara ajustat als requisits del decret llei. Hi ha un vot particular.
- [STC 136/2015, d'11 de juny](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat per la Junta d'Extremadura en relació amb diversos preceptes del Reial decret llei 20/2012, de 13 de juliol. Es declara la nul·litat dels preceptes legals que disposen la repercussió obligatòria dels tributs o els recàrrecs autonòmics als consumidors d'energia elèctrica del territori.
- [STC 270/2015, de 17 de desembre](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Consell de Govern de la Comunitat Autònoma de la Regió de Múrcia en relació amb diversos preceptes del Reial decret llei 9/2013, de 12 de juliol, pel qual s'adopten mesures urgents per garantir l'estabilitat financera del sistema elèctric. Es declara la constitucionalitat del nou règim retributiu per als titulars de les instal·lacions de producció d'energia elèctrica en règim primat. Hi ha vots particulars. Sobre la mateixa norma també, entre moltes altres, la [STC 19/2016, de 4 de febrer](#), la [STC 29/2016, de 18 de febrer](#), la [STC 30/2016, de 18 de febrer](#), la [STC 42/2016, de 3 de març](#), la [STC 61/2016, de 17 de març](#), i la [STC 181/2016, de 20 d'octubre](#).

g) Administració local

- [STC41/2016, de 3 de març](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat per l'Assemblea d'Extremadura en relació amb diversos preceptes de la Llei 27/2013, de 27 de desembre, de racionalització i sostenibilitat de l'Administració local (LRSAL). Declara la constitucionalitat de bona part dels aspectes controvertits de la «reforma local» (nou règim de creació i fusió de municipis, nova regulació de competències locals i, en particular, municipals pròpies, delegades i diferents d'aquestes, mesures de racionalització d'ens instrumentals...) i declara la nul·litat de la regulació sobre la compensació triangular de l'Estat en favor dels ens locals, del règim transitori d'assumpció autonòmica de les competències municipals sobre salut i serveis socials, i de part del règim de dissolució d'entitats locals d'àmbit territorial inferior al municipi i de mancomunitats de municipis. D'altra banda, fa una interpretació conforme de la disposició relativa a l'assumpció autonòmica de competències municipals en matèria d'educació.
- [STC 111/2016, de 9 de juny](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Consell de Govern de la Junta d'Andalusia en relació amb diversos preceptes de l'LRSAL. Analitza bona part de les qüestions pendents d'examen sobre l'LRSAL. En particular, el control sobre les competències provincials i qüestions que tenen a veure amb el principi democràtic i l'autonomia local. Es declara la nul·litat parcial dels preceptes relatius a les funcions atribuïdes a l'Administració de l'Estat respecte de la coordinació dels serveis municipals per les diputacions provincials, condicions per a l'execució en règim de monopoli de les activitats reservades, i es fa una interpretació conforme dels preceptes relatius a la competència provincial de prestació de determinats serveis i sobre el pla provincial de cooperació a les obres i serveis de competència municipal. Sobre les mateixes qüestions de l'LRSAL, també la [STC 180/2016, de 20 d'octubre](#), la [STC 44/2017, de 27 d'abril](#), la [STC 45/2017, de 27 d'abril](#), la [STC 93/2017, de 6 de juliol](#), la [STC 101/2017, de 20 de juliol](#), i la [STC 107/2017, de 21 de setembre](#).
- [STC 168/2016, de 6 d'octubre](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Govern del Principat d'Astúries en relació amb diversos preceptes de l'LRSAL. D'altra banda, fa una interpretació conforme de la disposició legal estatal que salva l'organització comarcal estatutàriament prevista per a la gestió de serveis supramunicipals.
- [STC 19/2017, de 2 de febrer](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel president del Govern respecte de l'article 19.6 de la Llei del Parlament de Catalunya 16/2015, de 21 de juliol, de simplificació de l'activitat administrativa de l'Administració de la Generalitat i dels governs locals de Catalunya i d'impuls a l'activitat econòmica. Es declara la nul·litat del precepte pel que fa a la caracterització subjectiva dels ens locals inferiors al municipi, que es considera contrària a la introduïda per l'LRSAL.
- [STC 54/2017, d'11 de maig](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Parlament de Catalunya en relació amb diversos preceptes de l'LRSAL. Declara la nul·litat de la regulació de l'LRSAL relativa a la cobertura de llocs de treball per personal eventual.

h) Organització administrativa i ocupació pública

- [STC 81/2015, de 30 d'abril](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Parlament de Navarra contra l'article 2 del Reial decret llei 20/2012, de 13 de juliol, de mesures per garantir l'estabilitat pressupostària i de foment de la competitivitat. S'acredita la concurrència dels requisits del decret llei i la competència estatal per regular la supressió de la paga extraordinària i de la paga addicional de complement específic dels empleats públics. Sobre la mateixa qüestió, també la [STC 243/2015, de 30 de novembre](#).
- [STC 104/2015, de 28 de maig](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat per cinquanta senadors del Grup Parlamentari Socialista del Senat en relació amb diversos preceptes del Decret llei del Consell 1/2012, de 5 de gener, de mesures urgents per a la reducció del dèficit a la Comunitat Valenciana. Es declara la constitucionalitat de les disposicions sobre personal laboral del sector públic de la Comunitat Valenciana. Hi ha un vot particular.

- [STC 156/2015, de 9 de juliol](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Consell de Govern de la Junta d'Andalusia en relació amb diversos preceptes del Reial decret llei 20/2012, de 13 de juliol. Es declara la constitucionalitat dels preceptes legals que modifiquen la regulació dels permisos i les vacances dels funcionaris públics, els horaris comercials i el règim de promoció de vendes. Hi ha un vot particular.
- [STC 215/2015, de 22 d'octubre](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Govern del País Basc contra l'article 2.3 del Reial decret llei 20/2011, de 30 de desembre. Es declara la constitucionalitat del precepte que impedeix temporalment als ens integrants del sector públic fer aportacions a plans de pensions d'ocupació o contractes d'assegurança col·lectius que incloguin la cobertura de la contingència de jubilació.
- [STC 33/2018, de 12 d'abril](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Govern de la Generalitat de Catalunya en relació amb diversos preceptes de la Llei 15/2014, de 16 de setembre, de racionalització del sector públic i altres mesures de reforma administrativa.

i) Normes generals i de règim pressupostari

- [STC 157/2011, de 18 d'octubre](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Consell de Govern del Principat d'Astúries en relació amb diversos preceptes de la Llei 18/2001, de 12 de desembre, general d'estabilitat pressupostària. Tot i que es resol el recurs contra la Llei d'estabilitat pressupostària anterior a la crisi (seguint la [STC 134/2011, de 20 de juliol](#)), interessa aquest pronunciament perquè incorpora ja la primera doctrina del tribunal sobre el principi d'estabilitat pressupostària d'acord amb la reforma constitucional de 2011.
- [STC 174/2013, de 10 d'octubre](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Govern de la Generalitat de Catalunya en relació amb diversos preceptes de la Llei 2/2011, de 4 de març, d'economia sostenible. S'admet la constitucionalitat de la regulació dels plans de mobilitat sostenible i la competència estatal per regular bona part de les qüestions impugnades d'acord amb els títols constitucionals sobre ordenació general de l'economia, medi ambient, transports i urbanisme.
- [STC 217/2013, de 19 de desembre](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat per més de cinquanta diputats del Grup Parlamentari Popular al Congrés en relació amb diversos preceptes de la Llei 26/2009, de 23 de desembre, de Pressupostos Generals de l'Estat per a l'any 2010. S'estableix la constitucionalitat dels preceptes legals relatius a diferents fons, organismes i institucions públiques i a les assignacions complementàries per a Andalusia.
- [STC 71/2014, de 6 de maig](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat per la presidenta del Govern en funcions en relació amb sengles preceptes de la Llei del Parlament de Catalunya 5/2012, de 20 de març, de mesures fiscals, financeres i administratives i de creació de l'impost sobre estades en establiments turístics. S'analitza la potestat tributària autònoma i es declara la nul·litat de la regulació de la taxa sobre actes preparatoris i accessoris de la prescripció i la dispensació de medicaments (euro per recepta), i es fa una interpretació conforme de la definició sobre la taxa en l'àmbit de l'Administració de justícia.
- [STC 215/2014, de 18 de desembre](#). Resol el recurs d'inconstitucionalitat interposat pel Govern de Canàries en relació amb diversos preceptes de la Llei orgànica 2/2012, de 27 d'abril, d'estabilitat pressupostària i sostenibilitat financera. Es declara la seva constitucionalitat, tot analitzant l'àmbit de la reserva de Llei orgànica i el respecte als principis de seguretat jurídica i interdicció de l'arbitrarietat i a l'autonomia financera autònoma.

4.2 Jurisprudència contenciosa administrativa

A títol merament exemplificatiu, assenyalarem també alguns pronunciaments del Tribunal Suprem espanyol en l'àmbit contenciós administratiu. La selecció es limita, a aquests efectes, a una mostra representativa de sentències dels darrers dos anys.

- Tribunal Suprem. Sala Contenciosa Administrativa. [Sentència núm. 463/2018, de 20 de març de 2018](#), rec. núm.: 4781/2016 (ponent: Excm. Sr. José Juan Suay Rincón). Amb abundant jurisprudència en matèria de responsabilitat patrimonial de l'Estat legislador, es desestima una reclamació de responsabilitat patrimonial per danys produïts per l'aprovació de la Llei 14/2013, del sector elèctric, i es destaca que no existeix un dret dels operadors a la intangibilitat de l'ordenament i que la crisi econòmica justifica l'adaptació necessària del marc legislatiu a les circumstàncies canviants del context en què s'aplica.
- Tribunal Suprem. Sala Contenciosa Administrativa. [Sentència núm. 1.843/2017, de 28 de novembre](#), rec. cassació núm. 2615/2015 (ponent: Excma. Sra. María del Pilar Teso Gamella). És un cas de modificació d'un contracte de gestió de serveis públics en la modalitat de concert sanitari. Entre altres qüestions, es nega que la insuficiència financera o de crèdit resultant de la crisi econòmica que impedeixi abordar els compromisos adquirits pugui donar lloc a un supòsit de força major.
- Tribunal Suprem. Sala Contenciosa Administrativa. [Sentències núm. 2279/2016, de 24 d'octubre de 2016](#), rec. núm. 960/2014 i 961/2014 (ponent: Excm. Sr. Eduardo Calvo Rojas) i [núm. 2296/2016, de 25 d'octubre de 2016](#), rec. núm. 16/2015 (ponent: Excma. Sra. M. Isabel Perelló Domènech). Es qüestiona el sistema de finançament del bo social que estableix l'article 45 de la Llei 24/2013, del sector elèctric, i es declaren nuls els articles del Reial decret 968/2014, de 21 de novembre, que despleguen el precepte esmentat per tal com resulten incompatibles amb la Directiva 2009/72/CE, sobre normes comuns per al mercat interior de l'electricitat. Destaca el vot particular del magistrat José Manuel Bandrés, que considera el mecanisme de finançament ajustat al dret europeu.
- Tribunal Suprem. Sala Contenciosa Administrativa. [Sentència núm. 1418/2017, de 21 de setembre de 2017](#), rec. núm. 769/2014 (ponent: Excm. Sr. José Manuel Bandrés Sánchez-Cruzat). Entre la gran multitud de pronunciaments que han tingut lloc sobre aquest tema, destaquem aquest, en el qual es declaren ajustats a dret dos dels reglaments (el Reial decret 413/2014, de 6 de juny, i l'Ordre IET/1045/2014, de 16 de juny) que regulen l'activitat de producció d'energia elèctrica a partir de fonts d'energia renovables, cogeneració i residus, i que despleguen el nou règim previst per la Llei 24/2013 i el Reial decret llei 9/2013. Hi ha dos vots particulars que discrepen de la decisió, per motius diversos (irretroactivitat del reial decret i justificació tècnica insuficient de l'ordre).
- Tribunal Suprem. Sala Contenciosa Administrativa. [Sentència núm. 1858/2017, de 28 de novembre de 2017](#), rec. núm. 2428/2015 (ponent: Excm. Sr. Pablo M. Lucas Murillo de la Cueva). En relació amb la determinació de les condicions d'un contracte de subministrament del Servei Basc de Salut, es descarta la inaplicació al cas de la clàusula *rebus sic stantibus*, que opera en la fase d'execució del contracte. D'altra banda, s'afirma que l'objectiu de racionalització de la despesa pública no pot conduir al fet que en els plecs de clàusules es determinin condicions del contracte contràries a la llei, com ara que es deixi un preu indeterminat que quedi al compliment només d'una de les parts (encara que sigui l'Administració).
- Tribunal Suprem. Sala Contenciosa Administrativa. [Sentència núm. 631/2017, de 6 d'abril de 2017](#), rec. núm. 453/2016 (ponent: Excm. Sr. José Manuel Bandrés Sánchez-Cruzat). Es tracta d'un supòsit d'incompliment d'obligacions derivades de subvencions en el qual el beneficiari al·lega dificultats econòmiques derivades de la crisi per fer front al projecte subvencionat. El tribunal en descarta la consideració com a supòsit de força major.
- Tribunal Suprem. Sala Contenciosa Administrativa. [Sentència núm. 1564/2017, de 17 d'octubre](#), rec. núm. 446/2012 (ponent: Excm. Sr. Rafael Toledano Cantero). Es refereix a un contracte públic de concessió d'exploració i manteniment d'autopistes. Destaquem que, entre altres qüestions, el tribunal nega que el concessionari tingui dret al restabliment de l'equilibri econòmic del contracte, ja que considera que la disminució del trànsit de vehicles no constitueix un risc imprevisible, sinó una circumstància reconduïble al «risc i ventura» i que hauria hagut d'ésser valorada pel concessionari en assumir el contracte.

4.3 Jurisprudència europea i d'altres estats

D'acord amb el mateix plantejament merament exemplificatiu, destaquem ara alguns dels pronunciaments que han adoptat tribunals més enllà de l'àmbit estatal, principalment del Tribunal de Justícia de la Unió Europea.

- Tribunal de Justícia de la Unió Europea (Sala Cinquena). Sentència de 16 de febrer de 2017, C555/14. *IOS Finance EFC, S. a., contra Servicio Murciano de Salud*. Es declara la compatibilitat del «mecanisme extraordinari de finançament per al pagament a proveïdors» per fer front a la morositat acumulada per les comunitats autònomes i les entitats locals (establert pel Reial decret llei 8/2013) amb la Directiva 2011/7/UE, del Parlament Europeu i del Consell, de 16 de febrer de 2011, per la qual s'estableixen mesures de lluita contra la morositat en les operacions comercials. En particular, s'interpreta que no és contrària a aquesta la disposició nacional segons la qual es permet al creditor renunciar a exigir els interessos de demora i la compensació pels costos de cobrament com a contrapartida al pagament immediat del principal de crèdits reportats, sempre que aquesta renúncia sigui consentida lliurement.
- Tribunal General de la Unió Europea (Sala Novena). [Sentència de 14 de setembre de 2017](#), T504/16 i T505/16. Tracta sobre l'aplicació d'una sèrie de decisions del Consell d'Administració i del Consell de Direcció del Banc Europeu d'Inversions que suposaven la reducció de les retribucions dels seus treballadors. Es denega la possibilitat d'al·legar la crisi econòmica com un supòsit de força major que permeti al BEI aplicar aquestes reduccions sense fer les modificacions normatives i contractuals corresponents.
- Tribunal de Justícia de la Unió Europea (Sala Segona). [Sentència de 3 d'abril de 2014](#), C224/12 P. *Comissió Europea contra Regne dels Països Baixos i ING Groep NV*. Tracta d'una ajuda d'estat en favor d'un grup bancari, que es considera compatible amb el mercat interior, com a conseqüència de la situació de greu pertorbació de l'economia de l'estat membre i en atenció a la crisi financera. La controvèrsia gira entorn de les modificacions de reemborsament de l'ajut i la interpretació del criteri de l'inversor privat.
- Tribunal de Justícia de la Unió Europea (Sala Desena). Sentència de 14 de setembre de 2016, C596/14. *Ana de Diego Porras contra Ministeri de Defensa*. Es tracta d'una qüestió prejudicial derivada del recurs d'una funcionària interina del Ministeri espanyol de Defensa davant el seu acomiadament derivat de l'aplicació del Reial decret llei 20/2012. El tribunal declara que no és compatible amb el dret de la UE denegar el dret a indemnització pel sol fet de reunir la condició d'interí, per tal com és discriminatori amb el règim dels treballadors fixos comparables. Tribunal de Justícia de la Unió Europea. [Sentència de 28 de juliol de 2016](#), C-240/15. Qüestió prejudicial plantejada pel Consiglio dello Stato italià. Declara que és compatible amb les directives 2002/21/CE i 2002/20/CE en matèria de serveis de xarxes i comunicacions electròniques la normativa italiana en matèria de finances públiques que sotmetia a l'Autoritat Nacional de Reglamentació disposicions de contenció i racionalització de la despesa de les administracions públiques, sempre que no comprometi l'exercici de les seves funcions amb la independència i la imparcialitat que li han de ser pròpies.
- Portugal. Tribunal Constitucional. [Sentència núm. 353/2012, de 5 de juliol](#). Declara la inconstitucionalitat de la reducció de la retribució de vacances i Nadal només als qui perceben fons públics, pel fet que resulta contrària al principi de confiança legítima i al principi d'igualtat. Segueixen a aquesta sentència una desena de pronunciaments interessants entre 2012 i 2014, en els quals s'examina aquesta tensió entre les polítiques d'austeritat i l'afectació als drets socials. Aquesta tensió també ha arribat al Tribunal Europeu de Drets Humans, que va declarar la compatibilitat d'una mesura similar en la seva [Sentència de 8 d'octubre de 2013](#) (cas Da Conceição Mateus i Santos Januário vs. Portugal).

5 Recursos a la xarxa

Indiquem aquí els enllaços a pàgines web d'institucions internacionals, europees, estatals i autonòmiques que permeten completar i contextualitzar l'anàlisi sobre l'impacte de la crisi en el sector públic que es pugui fer a partir de les fonts recollides als apartats anteriors.

a) Organitzacions internacionals

- [Banc Mundial \(BM\)](#). A més del desenvolupament del Programa d'avaluació del sector financer (en anglès, FSAP) juntament amb l'FMI, destaquen les estadístiques i les publicacions pròpies sobre els diferents indicadors de desenvolupament a escala mundial i per països, algunes específicament sobre l'impacte de la crisi. També pot ser d'interès [l'Atles sobre els objectius de desenvolupament sostenible](#).
- [Fons Monetari Internacional \(FMI\)](#). Destaquem el [FSAP](#), creat el 1999 i que ha estat objecte d'una intensa revisió derivada de la crisi econòmica, així com els seus documents tècnics, que inclouen diagnòstics i recomanacions per països (per a [Espanya](#), els de 2012 i 2017).
- [Organització Internacional del Treball \(OIT\)](#). Va crear un [Observatori](#) sobre la crisi mundial de l'ocupació, avui ja no disponible, però que va donar lloc a diversos documents rellevants. La pàgina web de l'OIT disposa d'una secció específica sobre [funció pública](#) on es poden trobar alguns documents sobre l'impacte de la crisi.
- [Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic \(OCDE\)](#). S'hi poden trobar multitud d'anàlisis i estadístiques sobre [governança i administracions públiques](#) en aproximació comparada i per països (entre elles, sobre pressupost, despesa, ocupació i contractació del sector públic). Del cas espanyol, en destaquem els [informes periòdics](#) sobre l'evolució econòmica en l'etapa de la crisi econòmica. Addicionalment, hi ha documents sobre [l'estratègia](#) de l'OCDE per afrontar la crisi.

b) Institucions europees

- [Banc Central Europeu](#). Destaquem els informes anuals de convergència entre els estats membres i els d'estabilitat financera de l'eurozona, entre d'altres. També la secció d'estadístiques pròpia permet seguir l'evolució mitjana de la zona euro i per països en els àmbits monetari, fiscal i macroeconòmic.
- [Comissió Europea](#). Destaquem la pàgina sobre el [Pacte d'Estabilitat i Creixement](#), amb informació sobre la seva història i regulació i les mesures preventives, correctives i de seguiment dutes a terme per a la seva aplicació.
- [Comitè Econòmic i Social Europeu](#). És d'interès la secció relativa a la [unió econòmica i monetària i de cohesió econòmica i social](#). Així mateix, destaquem l'apartat específic relatiu a la [crisi financera](#), que conté dictàmens, opinions i altres documents del Comitè sobre l'impacte i la valoració de la crisi.
- [Consell de la Unió Europea](#). És d'interès l'apartat relatiu a les reunions en matèria [d'affers econòmics i financers](#) (Ecofin). En particular, s'hi pot trobar l'activitat del Consell per tipus de polítiques, amb l'històric sobre mesures en diferents àmbits (sistema financer) i també sobre el [semestre europeu](#), com a instrument de coordinació econòmica creat des de 2014.
- [Junta Europea de Risc Sistèmic \(ERSB, en anglès\)](#). Entre el conjunt d'organismes que s'inclouen en el sistema europeu de supervisió financera, destaquem la tasca de l'ERSB i, en particular, els seus [informes anuals](#) i una [base de dades](#) per a l'anàlisi macroprudencial de la crisi financera europea.
- [Mecanisme Europeu d'Estabilitat \(MEDE\)](#). Conté la informació sobre la història, la normativa reguladora, l'activitat i els resultats d'aquest organisme. Destaca la informació sobre els «programes d'ajut financer» a alguns països de la UE (Grècia, Irlanda, Xipre, Portugal i [Espanya](#)). Per a cadascun d'ells, s'hi conté la informació detallada sobre l'ajut, amb el calendari, les dades econòmiques, els documents legals i institucionals corresponents i un il·lustratiu recull explicatiu.

- [Parlament Europeu](#). Als efectes de l'anàlisi de la crisi econòmica, més enllà de la consulta de la legislació pertinent, poden ser d'interès els documents elaborats per la [Comissió d'Afers Econòmics i Monetaris](#) i, en especial, els d'anàlisi complementàries.

c) Institucions estatals

- Congrés dels Diputats. [Comissió d'Investigació sobre la Crisi Financera a Espanya i el Programa d'Assistència](#) (maig 2017). Es poden consultar totes les sessions, iniciatives, intervencions, compareixences i resta de tramitacions d'aquesta comissió.
- Govern d'Espanya. Ministeri d'Hisenda i Funció Pública. Destaquem la pàgina que conté la relació cronològica dels [programes nacionals de reformes](#) i els [programes d'estabilitat](#), que contenen el conjunt de mesures anuals elaborades pel Govern d'Espanya i que són tramesos a les institucions de la UE en compliment de les seves obligacions en matèria de coordinació econòmica i d'estabilitat pressupostària. Així mateix, és d'interès l'apartat relatiu al [seguiment de la Llei d'estabilitat pressupostària](#), on s'inclou un ampli catàleg de dades sobre el grau de compliment intern, per part de les diferents administracions públiques. També depèn del Ministeri d'Hisenda [l'Inventari d'ens del sector públic](#), la creació del qual està prevista en la Llei 40/2015 i que es pot consultar en línia.
- [CORA \(Comissió per a la Reforma de les Administracions públiques\)](#). Pàgina web de la Comissió creada l'any 2012 pel Consell de Ministres a l'efecte d'elaborar propostes de reforma de les administracions públiques espanyoles en el marc de la crisi econòmica. Conté [l'informe](#) executiu elaborat per la Comissió, amb fitxes individuals de [les 222 mesures proposades](#), dividides entre mesures de caràcter general i les pròpies de les subcomissions (de Duplicitats Administratives, de Simplificació Administrativa, de Gestió de Serveis i Mitjans Comuns i d'Administració Institucional), [informes de seguiment interns](#) (trimestrals i anuals) i d'avaluació externa, relació dels resultats més destacats i quadre resum de la normativa aprovada per l'Estat en els àmbits d'incidència de la CORA.
- [Autoritat Independent de Responsabilitat Fiscal](#). Tot i que la seva activitat s'inicia a partir de l'any 2014, en poden ser d'interès els informes, les opinions, els estudis, les recomanacions i altres documents periòdics, que es poden consultar a partir del seu [centre documental](#). També destaquen els [documents tècnics](#) sobre temes en profunditat i l'accés a dades interactives sobre múltiples aspectes macroeconòmics (especialment, el seguiment del compliment del deute i el dèficit públics).
- [Banc d'Espanya](#). Conté una gran quantitat d'informació estadística i analítica d'interès sobre l'evolució de l'economia espanyola, sigui en exercici de les seves funcions com a banc nacional o com a part del sistema europeu de bancs centrals. Les [publicacions de caràcter periòdic](#) permeten fer un seguiment bastant exhaustiu de l'evolució durant la crisi econòmica (informes anuals, d'estabilitat financera, en matèria de deute públic o de supervisió bancària).
- [Tribunal de Comptes](#). Pot ser d'interès la consulta de les memòries anuals i, especialment, d'alguns [informes de fiscalització](#) pel que fa al retiment de comptes dels diferents ens dels sectors públics estatal, autonòmic i local durant el període de la crisi.

d) Institucions catalanes

- [Consell Assessor de Polítiques Familiars i Socials](#) (CAPSIF). Relatiu a la normativa, la composició i els [17 informes](#) elaborats en matèria de polítiques socials i familiars.
- [Consell Assessor per a la Sostenibilitat i el Progrés del Sistema Sanitari](#) (CASOST). Conté la normativa, la composició i els [15 informes](#) elaborats per aquest òrgan en relació amb el sistema de salut.
- [Consell Assessor per a la Reactivació Econòmica i el Creixement](#) (CAREC). Conté la normativa, la composició i els [24 informes](#) elaborats per aquest òrgan col·legiat assessor del president de la Generalitat en matèria de polítiques econòmiques.
- Generalitat de Catalunya. [Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya](#). Destaquem els dictàmens sobre les iniciatives normatives relacionades amb la crisi econòmica, com també memòries, estudis,

informes i altres documents d'interès en les matèries de la seva competència, i, especialment, un apartat d'[indicadors econòmics i sociolaborals](#) que conté diversos reculls sobre l'evolució i l'impacte de la crisi.

- Generalitat de Catalunya. [Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda](#). Destaquem l'àmbit d'actuació relatiu a l'anàlisi de les finances públiques i, en particular, el dedicat a l'[estabilitat i la sostenibilitat](#), on es recullen el marc normatiu, els objectius, els indicadors de seguiment, els plans economicofinancers i els informes estatals.
- Generalitat de Catalunya. [Oficina de Racionalització del Sector Públic](#). Ofereix dades del sector públic institucional des de l'any 2010 fins a l'actualitat: el nombre d'entitats per departaments, el seu pressupost i el volum de personal, tant des del punt de vista del tipus d'activitat com de la seva naturalesa jurídica.
- Generalitat de Catalunya. Secretaria d'Administració i Funció Pública. Pàgina dedicada al [Pla de reforma de l'Administració de la Generalitat de Catalunya i del seu sector públic](#). Conté el document del pla i les principals línies d'actuació en cadascun dels nou eixos definits. Destaca també el [banc de dades d'ocupació pública](#).
- Generalitat de Catalunya. [Síndic de Greuges](#). Entre els seus estudis, a més dels informes anuals –on s'identifiquen recomanacions i actuacions en relació amb la crisi–, destaquen alguns [informes monogràfics](#) en àmbits sectorials d'especial impacte, com ara l'habitatge, l'assistència sanitària, els subministraments bàsics i la pobresa infantil.

6 Disposicions i documents addicionals sobre la reforma de les administracions públiques a Espanya

A continuació detallem algunes de les disposicions normatives i altres tipus de documents sobre el procés de reforma impulsat pel Govern de l'Estat, a partir de finals de l'any 2012, que intenta abordar la crisi econòmica a partir dels treballs de la Comissió per a la Reforma de les Administracions Públiques (CORA) i que es projecta molt directament sobre l'organització i el funcionament de les administracions públiques. Partint d'aquest context, apuntem també alguns recursos d'interès per al procés de reforma administrativa a Catalunya.

a) Creació i propostes de la CORA

- [Acord del Consell de Ministres de 26 d'octubre de 2012](#), pel qual es crea la Comissió per a la Reforma dels Administracions Públiques.
- [Reial decret 479/2013, de 21 de juny](#), pel qual es crea l'Oficina per a l'execució de la reforma de l'Administració (OPERA).
- [Reial decret 671/2014, d'1 d'agost](#), de modificació del Reial decret 199/2012, de 23 de gener, pel qual es desenvolupa l'estructura orgànica bàsica del Ministeri de la Presidència i es modifica el Reial decret 1887/2011, de 30 de desembre, pel qual s'estableix l'estructura orgànica bàsica dels departaments ministerials (pel qual s'atorga caràcter permanent a l'OPERA).
- COMISSIÓ PER A LA REFORMA DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES. [Informe per a la Reforma dels Administracions Públiques \(Informe CORA\)](#), presentat al Consell de Ministres per la vicepresidenta del Govern i ministra de la Presidència i el ministre d'Hisenda i Administracions Públiques el 21 de juny de 2013.

b) Implementació de les propostes de la CORA

La CORA fa propostes en diferents àmbits materials que es corresponen, aproximadament, amb les quatre subcomissions en què s'estructura internament. El detall de cada mesura es pot trobar a la pàgina web de la Comissió (vegeu els recursos a la xarxa). Assenyalem aquí, a títol merament exemplificatiu, algunes de les disposicions que les intenten posar en marxa.

b.1) Duplicitats administratives

- [Reial decret 1084/2014, de 19 de desembre](#), pel qual es modifica el Reial decret 67/2010, de 29 de gener, d'adaptació de la legislació de prevenció de riscos laborals a l'Administració General de l'Estat. Unificació de criteris en l'acreditació dels serveis de prevenció de riscos laborals i l'autorització de serveis de medicina del treball.
- [Reial decret 814/2015, d'11 de setembre](#), pel qual s'aprova el Reglament dels procediments especials de revisió de decisions en matèria contractual i d'organització del Tribunal Administratiu Central de Recursos Contractuals. Centralització en el Tribunal Administratiu Central de Recursos Contractuals de la resolució dels recursos especials en contractes d'àmbit autonòmic i local, i previsió de la plataforma única de contractació del sector públic.
- AGÈNCIA ESTATAL D'AVALUACIÓ DE LES POLÍTIQUES PÚBLIQUES I LA QUALITAT DELS SERVEIS. [Manual de racionalització i eliminació de duplicitats](#). Madrid: Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques, 2016.

b.2) Racionalització del sector públic institucional

- [Reial decret 701/2013, de 20 de setembre](#), de racionalització del sector públic.
- CORA. Relació d'entitats suprimides de l'Estat i de les entitats locals. Entitats que han estat suprimides o de les quals s'ha transformat la naturalesa jurídica per integrar-les en altres entitats.
- [Reial decret 521/2015, de 19 de juny](#), pel qual es crea la Junta Rectora de Gestió de Mitjans Administratius dels organismes autònoms Centre d'Estudis Polítics i Constitucionals, Institut d'Estudis Fiscals, Institut Nacional d'Administració Pública i Centre d'Estudis Jurídics. Gestió integrada de determinats serveis de diferents organismes administratius de l'Administració General de l'Estat.

b.3) Administració electrònica

- [Reial decret 702/2013, de 20 de setembre](#), pel qual es modifica el Reial decret 183/2004, de 30 de gener, pel qual es regula la targeta sanitària individual. S'implanta la història clínica digital interoperable (HCD).
- [Reial decret 668/2015, de 17 de juliol](#), pel qual es modifica el Reial decret 1671/2009, de 6 de novembre, pel qual es desplega parcialment la Llei 11/2007, de 22 de juny, d'accés electrònic dels ciutadans als serveis públics. Es regula la posada en funcionament del Registre electrònic d'apoderaments i se'n potencia l'ús per part de l'Administració General de l'Estat.
- [Reial decret 1065/2015, de 7 de novembre](#), sobre comunicacions electròniques a l'Administració de justícia en l'àmbit territorial del Ministeri de Justícia i pel qual es regula el sistema LexNET.

b.4) Simplificació administrativa

- [Reial decret 44/2015, de 2 de febrer](#), pel qual es regulen les especificacions i les condicions per a l'ocupació del document únic electrònic (DUE) per a la posada en funcionament de societats cooperatives, societats civils, comunitats de béns, societats limitades laborals i emprenedors de responsabilitat limitada mitjançant el sistema de tramitació telemàtica.
- [Reial decret 183/2015, de 13 de març](#), pel qual es modifica el Reglament de desplegament parcial de la Llei 26/2007, de 23 d'octubre, de responsabilitat mediambiental, aprovat pel Reial decret 2090/2008, de 22 de desembre. Simplificació i reducció de càrregues administratives en matèria de responsabilitat mediambiental.
- [Reial decret 773/2015, de 28 d'agost](#), pel qual es modifiquen determinats preceptes del Reglament general de la Llei de contractes de les administracions públiques, aprovat pel Reial decret 1098/2001, de 12 d'octubre. Unificació de la classificació d'empreses atorgada per les comunitats autònomes.
- SECRETARIA D'ESTAT D'ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES. [Manual de reducció de càrregues administratives i millora reguladora per l'AGE](#). Ministeri d'Hisenda, 2014.

c) Avaluació de les mesures

- CORA. [Informes de seguiment](#) elevats a Consell de Ministres (setembre 2013 - juny 2016).
- ORGANITZACIÓ PER A LA COOPERACIÓ I EL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC (OCDE). [España: de la reforma de la Administración a la mejora continua. Informe de la OCDE sobre la gobernanza pública en España](#) (trad. J. Tuñón Navarro). Madrid: INAP, 2014. És la traducció de l'original en anglès.
- ORGANITZACIÓ PER A LA COOPERACIÓ I EL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC (OCDE). [OECD Public Governance Reviews: Spain 2016. Linking reform to results for the Country and its Regions](#). París: OECD Publishing, 2016.
- ORGANITZACIÓ PER A LA COOPERACIÓ I EL DESENVOLUPAMENT ECONÒMIC (OCDE). [Estudio de evaluación de la Autoridad Independiente de Responsabilidad Fiscal](#). OCDE, 2017.

d) Reforma administrativa a Catalunya

- [Acord de Govern, d'1 de juny de 2010](#), pel qual s'adopten mesures complementàries a les que preveu el Decret llei 3/2010, de 29 de maig, en matèria de despeses de funcionament, transferències, inversions, millora de l'eficiència en l'àmbit del sector públic de la Generalitat de Catalunya i lluita contra el frau. Aprova la necessitat d'adoptar el [Pla de racionalització del sector públic de la Generalitat](#).
- [Decret 99/2011, d'11 de gener](#), de creació del Consell Assessor per a la Reactivació Econòmica i el Creixement.
- [Decret 147/2011, de 18 de gener](#), de creació del Consell Assessor per a la Sostenibilitat i el Progrés del Sistema Sanitari.
- [Decret 256/2011, de 8 de febrer](#), de creació del Consell Assessor de Polítiques Socials i Familiars.
- [Decret 309/2011, de 12 d'abril](#), pel qual es regula el Consell per a l'Impuls i l'Ordenació de la Reforma de l'Administració.
- [Ordre GRI/29/2013, de 18 de febrer](#), per la qual es crea la Comissió d'Experts per a la Reforma de l'Administració Pública i el seu Sector Públic, amb la funció de redactar un informe que va ser lliurat a la vicepresidenta del Govern en data 30 d'abril de 2013.
- [Informe de la Comissió d'Experts per a la Reforma de l'Administració Pública i el seu Sector Públic](#), de 30 d'abril de 2013.
- [Pla de reforma de l'Administració de la Generalitat i del seu sector públic](#) (Resolució GRI/1487/2014, de 20 de juny, per la qual es dona publicitat a l'Acord del Govern de 3 de juny de 2014).
- Recull de [normativa en matèria d'ocupació pública](#) en l'àmbit de la Generalitat de Catalunya, on s'inclou bona part de les disposicions que posen en marxa les mesures contra la crisi. Destaquem, entre d'altres, els acords de Govern següents:
- [Acord GOV/44/2012](#), de 29 de maig, pel qual s'adopten mesures excepcionals de reducció de les despeses de personal per a l'exercici 2012 i s'adequa l'Acord de Govern de 28 de febrer de 2012.
- [Acord GOV/28/2012](#), de 27 de març, pel qual s'aprova el Pla d'ocupació per a la racionalització de l'organització i l'optimització del personal al servei de l'Administració de la Generalitat de Catalunya 2012-2014.
- [Acord del Govern](#), de 28 de febrer de 2012, sobre contenció de plantilles i limitacions als nomenaments i les contractacions de personal temporal en l'exercici pressupostari del 2012.
- [Acord del Govern](#), de 28 de febrer de 2012, pel qual s'adopten mesures excepcionals de reducció de les despeses de personal per a l'exercici pressupostari del 2012.

7 Altres documents institucionals sobre la crisi

Per concloure, afegim, complementàriament però de manera no exhaustiva, una sèrie de documents de diferent abast referits al diagnòstic, l'anàlisi i l'adopció de respostes davant la crisi, adoptats per diferents institucions d'àmbit internacional, estatal i català.

- COMISSIÓ EUROPEA. «[The Financial Sector Adjustment Programme for Spain](#)». *European Economy. Occasional Papers*, núm. 118 (2012).
- COMISSIÓ EUROPEA. [Comunicació de 26 de novembre de 2008 A European Economic Recovery Plan](#) [COM(2008) 800 final].
- COMISSIÓ EUROPEA. DIRECCIÓ GENERAL D'AFERS ECONÒMICS. «[Economic crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses](#)». *European Economy*, núm. 7 (2009).
- CONSEJO ECONÓMICO Y SOCIAL. «El Sector Público español ante la crisis económica». *Cauces: Cuadernos del Consejo Económico y Social*, núm. 13 (2010), p. 6-23.
- CONSELL EUROPEU. [Declaració dels Caps d'Estat o de Govern d'11 de febrer de 2010](#). (Primer posicionament sobre la situació de Grècia).
- DE LAROSIÈRE, Jacques (dir.). [Informe del grupo de expertos de alto nivel sobre supervisión financiera en la UE](#). Brussel·les, febrer 2009.
- EUROSTAT. «The effect of the economic and financial crisis on government revenue and expenditure». *Statistics in focus*, núm. 45 (2011).
- FONS MONETARI INTERNACIONAL. [Spain: Financial Sector Assessment Program-Technical Note-Systemic Risk Oversight Framework and Macprudential Policy](#). *Country Report*, núm. 17/336, novembre 2017.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT D'ECONOMIA I CONEIXEMENT. *El procés de consolidació fiscal*. Vol. I: *Els ingressos*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2016.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT D'ECONOMIA I CONEIXEMENT. *El procés de consolidació fiscal*. Vol. II: *Les despeses*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2016.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT D'ECONOMIA I CONEIXEMENT. *El procés de consolidació fiscal*. Vol. III: *Evolució del dèficit i el deute*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2016.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE LA VICEPRESIDÈNCIA I D'ECONOMIA I HISENDA. [Anàlisi del procés de consolidació de les Administracions Públiques. 2010-2016](#). 2017.
- GENERALITAT DE CATALUNYA. DEPARTAMENT DE LA VICEPRESIDÈNCIA I D'ECONOMIA I HISENDA. [Informe sobre la situació financera de la Generalitat en relació amb el compliment dels objectius d'estabilitat i sostenibilitat 2012-2016](#). 2017.
- NACIONS UNIDES. CONSELL ECONÒMIC I SOCIAL. [Retos y oportunidades para la administración pública en el contexto de la crisis financiera y económica](#). Comitè d'Experts en Administració Pública Internacional. Gener 2010.
- ORGANITZACIÓ INTERNACIONAL DEL TREBALL. [Proteger a las personas y promover el empleo: Un estudio de las respuestas de los países ante la crisis económica mundial en la esfera de las políticas de empleo y de protección social](#). Informe de l'OIT a la Cimera dels líders del G-20, Pittsburgh, 24 i 25 de setembre de 2009.
- ORGANITZACIÓ INTERNACIONAL DEL TREBALL. [Para recuperarse de la crisis: Un Pacto Mundial para el Empleo](#). Conferència Internacional del Treball, 98a reunió. Ginebra, OIT, 2009.
- ORGANITZACIÓ INTERNACIONAL DEL TREBALL. CONSELL D'ADMINISTRACIÓ. [Dimensión sectorial de la labor de la OIT. Actualización de los aspectos sectoriales relativos a la crisis económica mundial: administración pública](#). Document per a la 309a reunió celebrada a Ginebra. Novembre 2010.

- ORGANITZACIÓ PER A LA COOPERACIÓ I EL DESENVOLUPAMENT. [*Getting it Right: Restructuring the government workforce*](#). París: OCDE, 2010.
- ORGANITZACIÓ PER A LA COOPERACIÓ I EL DESENVOLUPAMENT. [*OECD Strategic Response to the Financial and Economic Crisis: Contributions to the global effort*](#). 2008.
- PARLAMENT DE CATALUNYA. [*Dictamen de la Comissió d'Investigació sobre les Possibles Responsabilitats Derivades de l'Actuació i la Gestió de les Entitats Financeres i la Possible Vulneració dels Drets dels Consumidors*](#). BOPC núm. 333, de 6 de juny de 2014, p. 3-39.
- PARLAMENT DE CATALUNYA. [*Resolució 621/VIII, de 24 de febrer de 2010, sobre la situació econòmica i les mesures per a afrontar-la*](#). BOPC núm. 641, d'1 de març de 2010, p. 32-36.
- PARLAMENT EUROPEU. DIRECCIÓ GENERAL DE POLÍTIQUES INTERIORS. *Gobernanza de la zona del euro: ideas para reformar la gestión de la crisis. Recopilación de estudios*. 2010.